

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Historický ústav

**Raná literární činnost a myšlenky předního představitele
Katolické moderny Karla Dostála-Lutinova**

Bakalářská práce

Autorka: Jitka Drahokoupilová

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání,
Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: doc. PhDr. Veronika Středová, Ph.D.

Hradec Králové, 2021

Zadání bakalářské práce

Autor:	Jitka Drahokoupilová
Studium:	P19P0365
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Historie se zaměřením na vzdělávání
Název bakalářské práce:	Raná literární činnost a myšlenky předního představitele Katolické moderny Karla Dostála-Lutinova
Název bakalářské práce AJ:	Early literary activity and ideas of the leading representative of Catholic modernism Karel Dostál-Lutinov

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce pojednává o literární činnosti Karla Dostála-Lutinova v rozmezí let 1892-1907. Jejím cílem je přiblížit hlavní myšlenky a působení tohoto kněze a spisovatele skrze jeho ranou básnickou tvorbu a příspěvky publikované v časopise Nový život. Na základě interpretací Dostálových textů také blíže charakterizuje vize a snahy Katolické moderny a celé hnutí zasazuje do historicko-spoločenského kontextu.

Garantující pracoviště:	Historický ústav, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Veronika Středová, Ph.D.
Oponent:	prof. PhDr. Dana Musilová, CSc.
Datum zadání závěrečné práce:	27.11.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala pod vedením doc. PhDr. Veroniky Středové, Ph.D., samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové, dne

Jitka Drahokoupilová

Anotace

DRAHOKOUPILOVÁ, Jitka. *Raná literární činnost a myšlenky předního představitele Katolické moderny Karla Dostála-Lutinova*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 64 s. Bakalářská závěrečná práce.

Bakalářská práce pojednává o literární činnosti Karla Dostála-Lutinova v rozmezí let 1892–1907. Jejím cílem je přiblížit hlavní myšlenky a působení tohoto kněze a spisovatele skrze jeho ranou básnickou tvorbu a příspěvky publikované v časopise *Nový život*. Na základě interpretací Dostálových textů také blíže charakterizuje vize a snahy Katolické moderny a celé hnutí zasazuje do historicko-společenského kontextu.

Klíčová slova: Karel Dostál-Lutinov; 19.–20. století; Nový život; Katolická moderna

Anotace

DRAHOKOUPILOVÁ, Jitka. *Early literary activity and ideas of the leading representative of Catholic modernism Karel Dostál-Lutinov*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021. 64 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor thesis discusses Karel Dostál-Lutinov's literary work between the years 1892 and 1907. Its purpose is to clarify the main ideas and the influence of this priest and writer through his early poetic work and through his contribution to the magazine *Nový život*. Based on the interpretations of Dostál's work this thesis also better characterizes the visions and efforts of the Catholic modernism and puts the whole movement into a historical-social context.

Keywords: Karel Dostál-Lutinov; 19th–20th century; *Nový život*; the Catholic modernism

Obsah

Úvod.....	8
1 Katolická moderna	11
2 Karel Dostál-Lutinov	14
2.1 Mládí a studia	14
2.2 První kněžská léta	15
2.3 Farářem v Prostějově.....	18
3 Literární činnost.....	20
3.1 Básnická tvorba.....	20
3.1.1 Sedmikrásy (1895).....	20
3.1.2 Království Boží na zemi (1899).....	23
3.1.3 Potulný zpěvák (1902).....	25
3.2 Publicistika.....	29
3.2.1 Časopis <i>Nový život</i>	30
3.2.1.1 Příspěvky reflektující činnost a ideje Katolické moderny	33
3.2.1.2 Příspěvky kritické a polemické	45
3.2.1.3 Ostatní myšlenky.....	55
3.2.2 Další časopisy	61
Závěr	63
Seznam pramenů a odborné literatury	65

Úvod

Téma bakalářské práce *Raná literární činnost a myšlenky předního představitele Katolické moderny Karla Dostála-Lutinova* jsem volila z vlastního zájmu o literaturu a náboženství. Osobnost Karla Dostála-Lutinova, stěžejního představitele Katolické moderny, navíc propojuje mé oborové zaměření, tj. historii a český jazyk.

Práce je rozdělena do třech kapitol. V první kapitole charakterizují literární a církevně-reformní hnutí Katolická moderny, ve druhé popisují životopis moravského kněze, básníka a publicisty Karla Dostála-Lutinova. Největší pozornost věnuji kapitole třetí (Literární činnost), ve které analyzuji Dostálovu ranou literární tvorbu publikovanou v rozmezí let 1892–1907. K představení autorovy poezie jsem volila sbírky *Sedmikrásky*¹, *Království Boží na zemi*² a *Potulného zpěváka*³, které jsou prvními třemi sbírkami, jež vydal. K postihnutí publicistické činnosti jsem využila především stěžejní časopis Katolické moderny *Nový život*, který po dobu dvanácti let vycházel pod Dostálovou redakcí. Z něj jsem vybírala Dostálovy příspěvky, které jsem rozdělila do třech tematických celků. V prvním sdružuji články reflektující činnost a cíle Katolické moderny, ve druhém předkládám jeho články kritické a polemické, v posledním tematickém okruhu analyzuji autorovy úvahy a pojednání především o víře a společnosti.

Klíčovým pramenem při psaní práce pro mě byl časopis *Nový život*, vycházející v letech 1896-1907. V něm publikované Dostálovy příspěvky, se kterými jsem pracovala, odrážejí nejen autorovu osobnost, myšlenky a stanoviska, ale také činnost a cíle celého hnutí Katolické moderny. *Nový život* mi umožnil analyzovat téma bakalářské práce více do hloubky. Díky němu jsem poznala, jak se modernisté kolem Dostála-Lutinova prezentovali na veřejnosti, jaká témata pro ně byla klíčová a jak byli vnímáni společností. Na základě studia tohoto periodika jsem také lépe pochopila kontext doby, ve které Katolická moderna vznikla a působila. K orientaci v *Novém životě* mi pomáhalo dílo *Zajatci hvězd a snů*⁴, ve kterém jsou všechny příspěvky vypsány a rozřazeny podle ročníků s uvedením celého názvu včetně autora. Odborné studie k problematice modernismu v katolické církvi a Katolické moderny na našem území zprostředkovává

¹ DOSTÁL-LUTINOV, Karel, *Sedmikrásky*, Holešov 1895.

² DOSTÁL-LUTINOV, Karel, *Království Boží na zemi*, Nový Jičín 1899.

³ SKŘIVAN, Karel, *Potulný zpěvák*, Nový Jičín 1902.

⁴ FILIP, Aleš – MUSIL, Roman (edd.), *Zajatci hvězd a snů. Katolická moderna a její časopis Nový život (1896-1907)*, Brno 2000.

dílo *Apologetové nebo kacíři?*⁵, které toto téma zpracovává s důrazem na historické i kulturněpolitické vazby. V rámci druhé kapitoly jsem se nejvíce opírala o archivní fond Dostál-Lutinov Karel⁶, který postihuje Dostálovo kněžské, literární i společenské působení. Velmi cenným zdrojem poznání pro mě bylo rovněž dílo historiků Pavla Marka a Ladislava Soldána *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí*⁷. Jedná se o biografii, která zpracovává veškeré mezníky Dostálova života. Jeho aktivity a rozhodnutí zasahuje do dobových souvislostí, při čemž postihuje také význam a formování Katolické moderny. Velkou pozornost také věnuje Dostálově básnické i publicistické tvorbě, kterou charakterizuje obecně i v rámci jednotlivých děl či příspěvků. Osobnosti Karla Dostála-Lutinova se rovněž věnovali Ladislav Zamykal, Oldřich Svozil či Stanislav Batůšek.

Cílem bakalářské práce je za pomoci interpretací přiblížit ranou literární tvorbu a osobnost Karla Dostála-Lutinova na základě jeho prvních básnických sbírek a příspěvků v *Novém životě*. Postihnout stěžejní témata a myšlenky, kterými se zabíral a také více přiblížit jeho odkaz, který je v dějinách české literatury často zcela opomíjen Dostála-Lutinova bych ve své práci ráda představila nejen jako věčného polemika a neústupného reformátora, ale také jako hluboce věřícího a pracovitého člověka, plně oddaného svému povolání a svým ideám, za které po celý život bojoval. Pro svá mnohdy příliš kritická slova a složitou povahu se však stal mnohým trnem v oku, jiní jeho úmysly nedokázali pochopit, či je zneuznávali. Často mu dokonce byly podsouvány záměry, které nikdy neměl, např. že se staví proti katolické církvi. O Dostálově osobnosti lidé v dnešní době téměř nevědí, jelikož po první světové válce, při změně mentality a s příchodem nových básnických směrů, Katolická moderna vyšla zcela z módy. Vítězný únor potom udělal za tvorbou katolických kněží a reformátorů definitivní tečku. Má bakalářská práce proto předkládá Dostálovu tvorbu a přibližuje tak jeho skutečné postoje, ideje a myšlenky.

Hlavními užívanými metodami při psaní práce byla analýza literárních pramenů, interpretace a syntéza dosažených poznatků. Pro lepší orientaci v Dostálově publicistické tvorbě jsem se pokusila tematizovat některé myšlenkové okruhy. Při interpretaci jeho

⁵ MAREK, Pavel – SOLDÁN, Ladislav (edd.), *Apologetové nebo kacíři? Studie a materiály k dějinám české Katolické moderny*, K 100. výročí sjezdu Katolické moderny na Velehradě 1899, Rosice u Brna: Gloria 1999.

⁶ Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, fond Dostál-Lutinov Karel, číslo listu NAD 1848, evidenční číslo 1597 (inventář zpracoval Štěpán Kohout, Olomouc 2007).

⁷ SOLDÁN, Ladislav – MAREK, Pavel (edd.), *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí. Nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*, Třebíč 1998.

textů jsem vymezila určité typy způsobů jeho vyjadřování. Bakalářská práce je rozkročena mezi historií a literaturou, což mě vedlo k určitým mezioborovým přístupům.

1 Katolická moderna

Katolickou modernou označujeme české literárně-umělecké hnutí, které se záhy po svém zrodu stalo rovněž církevně reformní organizací, která do jisté míry navazovala na evropský modernismus. Katolická moderna se formovala od 90. let 19. století zásluhou především Karla Dostála-Lutinova a Sigismunda Boušky. Tito mladí bohoslovci kolem sebe začali soustřeďovat další stoupence, především kněze, básníky, vysokoškolské pedagogy apod., kterým stejně jako jim vadil dosavadní stav katolické literatury a měli touhu ho napravit, tj. dokázat, že je křesťanské umění životaschopné. Snažili se modernizovat přístup k vlastní tvorbě, víře a myšlení a zreformovat náboženský život. Poukazovali také na skutečnost, že se církev nedokázala přizpůsobit současné době. Hledali proto cesty, jak sloučit historické křesťanství, které se jevilo již jako zastaralé a překonané, s moderní společností. Dalo by se říci, že Katolická moderna dobře reflektovala rozpor mladší (liberálnější) a starší (konzervativnější) generace katolických věřících.⁸

Jejich prvním představením veřejnosti bylo vydání sborníku *Pod jedním praporem* roku 1895. Jednalo se o almanach s tvorbou 51 českých katolických básníků k počtě arcibiskupa B. M. Kuldy. Téhož roku také Bouška v časopise *Niva* publikoval manifest Katolické moderny. Počátky Katolické moderny také někteří badatelé kladou do roku 1896, kdy byl vydán první ročník *Nového života*. Jednalo se o časopis, který se stal tiskovou tribunou tohoto hnutí, jenž pod Dostálovou redakcí vycházel až do roku 1907. Pavel Marek však ve svém díle *Český katolicismus 1890–1914* podotýká, že tyto aktivity jsou pouze projevy jednotlivců, k nimž se ostatní buď přidali, nebo je odmítli. Katolická moderna jako taková se dle něj rodí až v srpnu roku 1897 na prvním sjezdu *Nového života* v Praze. Teprve zde vystoupila na veřejnosti jako relativně širší uskupení prezentující v zárodečné formě svůj program. Sjezd zorganizoval především Dostál, který musel nejprve přesvědčit samotného Boušku o tom, že je organizace celého hnutí velmi důležitá. V Praze potom prohlásil, že s revolucí literární musí jít také ruku v ruce revoluce křesťanského života. Katolickou modernu tak od této chvíle označujeme také za křesťansko-sociální sdružení.⁹

⁸ Marek ŠMÍD, *Vztah Tomáše Garrigua Masaryka a české Katolické moderny na přelomu 19. a 20. století*, rigorózní práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2005, s. 38–40.

⁹ Pavel MAREK, *Český katolicismus 1890–1914. Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*, Olomouc–Rosice 2003, s. 332–334.

Roku 1899 proběhl druhý sjezd *Nového života* (tj. členů a sympatizantů Katolické moderny), tentokrát však i za přítomnosti jejich odpůrců. Zde, na Velehradě, šlo již katolické umění více stranou a do popředí nastoupily požadavky církevních reforem a kritika. Modernisté předstoupili s názorem, že nižší klérus „tře bídu, nemá žádná práva a musí pouze bezvýhradně poslouchat“. Církevní hierarchie naopak žije v přepychu, výhodná místa obsazuje protekcí a velký majetek, kterým disponuje, neslouží církvi, ale jen konkrétním osobám. Její další chybu také spatřují v tom, že odmítá sociální reformy, čímž od sebe odvrací velkou část věřících. Poukazovali také na to, že je řada církevních ustanovení zastaralých a obřady teatrální. Nápravu viděli ve vnesení křesťanských zásad a ideálů do praktického života. Konkrétně požadovali, aby bylo nižšímu kléru umožněno zakládat vlastní organizace, aby byla místa v církvi obsazována podle zásluh a pokrokovosti kněží, volali po parcelaci církevního majetku, chtěli, aby byl v církvi větší prostor pro realizaci laiků apod. Velký problém viděli také ve vzdělávání budoucích kněží – právě v jejich řadách totiž lze očekávat hlubší proměnu církve k lepšímu. Avšak výchovné semináře k tomuto nepřihlíží, výuka (všeobecná i teologická) je prý nedostatečná, a navíc při ní dochází k potlačování osobní svobody. Upozorňovali, že bohoslovci jsou zcela odtrženi od obyčejného života, což je špatně. Jejich pastorační činnost potom vykonávají pouze formálně, pracují bez zápalu, odbývají kázání, neznají Písmo či dokonce po čase odpadají od církve a víry.¹⁰

Katolická moderna se nikdy nestala masovým hnutím, jak o tom snili její zakladatelé (K. Dostál-Lutinov, S. Bouška, X. Dvořák, F. Holeček, Fr. Skalík, A. Chlumecký a další, viz kapitola o *Novém životě*). Tvořilo ji zhruba třicet kněží a několik desítek, možná stovek sympatizantů. Často se stávalo, že mezi jejími členy panovaly protichůdné názory i neshody (Dostálova osobnost jako taková i jeho polemické příspěvky byly často jejich příčinou), což mělo za důsledek zdlouhavé sestavování oficiálního programu. Ten byl nakonec představen až roku 1906 na třetím sjezdu v Přerově, na jeho dvanácti bodech se shodlo celkem 150 duchovních i laiků. Nutno zmínit, že Dostál měl na jeho formulaci hlavní podíl. Program vyjadřoval věrnost modernistů katolické církvi a papeži. Požadoval, aby byli biskupové voleni kněžstvem, nikoliv vládou, aby církevní hierarchie více využívala církevní statky ve prospěch církevních účelů a aby měli katoličtí laici větší vliv na církevní záležitosti. Dále vznášel

¹⁰ Pavel MAREK, *Český katolicismus 1890-1914. Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*, Olomouc–Rosice 2003, s. 337–338.

požadavek na zrušení povinného celibátu, který byl v programu chápán jako čistě disciplinární opatření, které nemá oporu v Písmu. Dokument rovněž usiloval o revizi výuky náboženství, která by se měla opírat také o novodobé metody vzdělávání, a o posilnění úrovně středních škol tím, že na ně budou zasiláni ti nejlepší katechumeni. Prosil také o zavádění slovanského jazyka do bohoslužby, o zřízení Cyrilo-Methodějské akademie a o českou církevní samostatnost (=vymanění se z područí Vídně). V neposlední řadě požadoval svobodu sdružování pro katolické kněžstvo a nezávislost katolického tisku s plnou podporou ze strany nižší i vyšší církevní hierarchie.¹¹ Zásady přerovského programu se plně hlásily ke katolické církvi a byly formulovány v duchu přesvědčení pomoci jí reagovat na aktuální volání z řad kněžstva a uspokojit jeho potřeby. Program však současně požadoval revoluční změny, narušoval tradice a oslaboval postavení církevní hierarchie.

Není divu, že si Katolická moderna pro své kritické názory vybudovala řadu nepřátel. Konzervativci v nich viděli nebezpečné modernisty a jejich názory označovali za útoky na biskupy, správu seminářů i státní církevní politiku. Církevní hierarchie proti nim rovněž zasahovala mnohými perzekučními opatřeními – vyšetřování, výslechy, zákazy, hrozby. Největší ranou pro Katolickou modernu však byla papežská encyklika proti modernistům z roku 1907, kvůli které Dostál zastavil činnost *Nového života*, čímž celé hnutí ztratilo svůj podstatný hlas.

¹¹ AN. (Karel Dostál-Lutinov), *Katolická moderna*, *Nový život*, 11, 1906, č. 8, s. 277–278.

2 Karel Dostál-Lutinov

„Karel Dostál-Lutinov, kněz, organizátor a vůdce české a moravské Katolické modemy v letech 1892–1907, vydavatel a redaktor knih a časopisů, uměleckých publikací, obrazů a drobných tisků, politický, kulturní a sociální pracovník, básník, prozaik, překladatel, publicista a v neposlední řadě církevní reformátor – ani zdaleka zde není vyjmenováno vše, čím Dostál-Lutinov byl a co dělal.“¹²

2.1 Mládí a studia

Karel Dostál-Lutinov se narodil 22. září 1871 v Prostějově jako Karl Leonard Dostál. Umělecké přízvisko Lutinov si zvolil podle otcova rodiště, obce Lutín.¹³ Vyrůstal jako syn obchodníka s šicími stroji a měl ještě dvě mladší sestry. Z důvodu silné konkurence židovských podnikatelů však otcův obchod zkrachoval a sociální situace v rodině se začala zhoršovat. To pravděpodobně zapříčinilo rozhodnutí dát Karla studovat na kněze, neboť kněžská studia nabízela takřka jedinou cestu ke vzdělání pro lidi chudé a bez prostředků. Již od 11 let byl tedy Karel v péči církve a pobýval mimo domov.¹⁴

V letech 1882-1888 absolvoval šest tříd v arcibiskupském semináři v Kroměříži, poslední dva roky středoškolského studia navštěvoval v témž městě německé státní gymnázium. V soukromém semináři totiž nebyla možnost získat maturitní vysvědčení, které bylo potřebné předložit před vstupem na bohosloveckou fakultu. Studium úspěšně zakončil roku 1890 maturitní zkouškou.

Následovalo čtyřleté studium na teologické fakultě v Olomouci. V tomto období se v Dostálovi prohloubil vztah k literatuře. Hodně četl, např. Svatopluka Čecha, Karla Jaromíra Erbena, Františka Ladislava Čelakovského, Adolfa Heyduka, Jana Kollára, Karla Hynka Máchu, Boženu Němcovou, psal básně a literární kritiky, věnoval se překladům (především německých romantiků) a začal publikovat.¹⁵ Jeho první báseň byla otištěna ve studentském časopise *Museum* na podzim roku 1890, jiné verše např. v *Hlídce literární* či v časopise *Vlast*.

¹² Stanislav BATŮŠEK, *Katolická moderna: Karel Dostál-Lutinov a jeho přátelé a spolupracovníci*, Třebíč: Arca JiMfa 1996, s. 5

¹³ Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, fond Dostál-Lutinov Karel, číslo listu NAD 1848, evidenční číslo 1597, (inventář zpracoval Štěpán Kohout, Olomouc 2007).

¹⁴ Ladislav SOLDÁN – Pavel MAREK (edd.), *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí. Nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*, Třebíč: Arca JiMfa 1998, s. 21.

¹⁵ *Tamtéž*, s. 26–30.

Olomouc mu poskytovala dokonalé klima pro rozvoj uměleckých zájmů. Byla zde řada vrstevníků, obdobně literárně orientovaných bohoslovců i jiných talentovaných a inspirativních kolegů, se kterými mohl diskutovat o problémech společných zájmů a utvářet si tak vlastní názory. Současně se mu otevřela možnost širší veřejné prezentace, čehož ambiciózní devatenáctiletý mladík samozřejmě využil a začal se prosazovat jako organizátor literárního života. Získával kontakty a postupně kolem sebe shromažďoval pozdější spolubojovníky a budoucí přispěvatele svých časopisů. Zde je nutné především zmínit spřátelení se s tehdejším kaplanem, překladatelem a básníkem Sigismundem Ludvíkem Bouškou, jednou z hlavních postav mladé kněžské literární generace, díky kterému později vznikly *Nový život* a *Katolická moderna* jako taková. Dostálovu a Bouškovu společnou snahu a vizi založit katolickou básnickou družinu a vydávat vlastní časopis dokládá jejich vzájemná a častá korespondence již od roku 1892.¹⁶

Ne vždy se však Dostálův zájem o literaturu, a s ním spojené četné aktivity, zamlouvaly vedení kněžského semináře, především profesoru dogmatiky Karlu Wisnarovi. Zastával názor, že by měl student svůj čas v semináři využívat především k přípravě na svou budoucí službu v duchovní správě, nikoliv ho ztrácet s literaturou. Wisnar navíc považoval Dostálovo vystupování za vzpurné a nevděčné.¹⁷

I přes spory a problémy Dostál roku 1894 svá bohoslovecká studia úspěšně dokončuje. Na svátek moravských věrozvěstů Cyrila a Metoděje, tedy 5. července, je vysvěcen na kněze, a tři dny na to slouží v Prostějově svou primiční mši svatou.¹⁸

2.2 První kněžská léta

Prvním místem Dostálova působení byla severomoravská německá obec Wiesenberg, dnešní Loučná nad Desnou na Šumpersku. Jednalo se téměř o horskou samotu. O svých dojmech z nového místa se zmiňuje v korespondenci příteli S. Bouškovi. *„Krajina je překrásná, skoro alpská. Je tam zámek barona Kleina, v něm pěkný kostelík, před zámkem nádherný park. V kasině inteligentní společnost – arcí Germáni – a dobré pivo. Pan farář laskavý padesátník. Kapláňka pod střechou, vlídná, prostranná, pod ní*

¹⁶ Tomáš PAVLÍČEK, *Karel Dostál-Lutinov*, in: *Zajatci hvězd a snů. Katolická moderna a její časopis Nový život (1896-1907)*, edd. Aleš FILIP – Roman MUSIL, Brno 2000, s. 139–140.

¹⁷ Pavel MAREK – Ladislav SOLDÁN (edd.), *Apologetové nebo kacíři? Studie a materiály k dějinám české Katolické moderny, K 100. výročí sjezdu Katolické moderny na Velehradě 1899*, Rosice u Brna 1999, s. 72.

¹⁸ Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, fond Dostál-Lutinov Karel, číslo listu NAD 1848, evidenční číslo 1597, (inventář zpracoval Štěpán Kohout, Olomouc 2007).

bublá potůček. Lid hodný [...]Duchovní správa je tu obtížná, lid je chudý, nevědomý a socialistickou nevěrou podryvaný. Do kostela, kde by se mohl poučit, z většiny nepřijde... Začínám od dětí, ale jde to těžko. Vzdálenost a chudoba jsou tu harpyjemi, jež všechno maří a ničí...¹⁹.

Dostálovým snem bylo především obrodit katolické písemnictví a povznést jej na evropskou úroveň. Pouhé plány a vize, konzultované v první řadě s Bouškou, se roku 1895 konečně staly skutečností a za pomoci svých přátel – Sigismunda Boušky, básníka a kněze Xavera Dvořáka, poety, prozaika a kněze Františka Skalíka, vydává almanach s názvem *Pod jedním praporem*, který se stal prvním veřejným vystoupením jejich básnické družiny.²⁰

Koncem listopadu 1895 byl Dostál přesazen do Nového Jičína. Není jasné, zda se jednalo o arcibiskupovu „odměnu“ za dosavadní kněžské aktivity, nebo o pouhou náhodu, v každém případě si tu v mnohém polepšil. Nový Jičín byl opět tvořen převážně německým obyvatelstvem, avšak oproti Wiesenbergu mluvíme o hospodářsky rozvíjejícím se městečku, regionálním středisku s pestrým společenským i kulturním životem. Dostál se zde hned z kraje setkával se svým starším spolužákem z olomouckého semináře s P. Janem Šrámkem, který mu usnadnil první kroky na novém působišti a rovněž ho zasvětil do svých aktivit s místními českými spolky a dělnictvem.

Třiadvacetiletý kněz denně sloužil mše, vyučoval náboženství (v německých školách, české tu zatím nebyly) a dvakrát až čtyřikrát denně zaopatřoval nemocné. Roku 1897 uspěl v konkurzu na místo duchovního správce místní polepšovny, což uvítal jako možnost na čas vystoupit z poměrně fyzicky namáhavého kolotoče povinností. Dostálovi se zvýšil finanční příjem, a mohl se tak přestěhovat do vlastního domu nedaleko kostela, kam za ním postupně přišli obě sestry i rodiče. Rovněž si mohl dovolit vkládat vlastní peníze do rychle se rozšiřujících edičních aktivit, na které měl nyní mnohem více času – náboženství učil zhruba 16 hodin týdně, avšak spíše po večerech, tudíž většinu dne měl volnou na realizaci svých plánů.²¹

¹⁹ Ladislav SOLDÁN – Pavel MAREK (edd.), *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí. Nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*, Třebíč 1998, s. 48–49.

²⁰ Pavel MAREK – Ladislav SOLDÁN (edd.), *Apologetové nebo kacíři? Studie a materiály k dějinám české Katolické moderny, K 100. výročí sjezdu Katolické moderny na Velehradě 1899*, Rosice u Brna 1999, s. 125.

²¹ Ladislav SOLDÁN – Pavel MAREK (edd.), *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí. Nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*, Třebíč 1998, s. 73–74.

V lednu roku 1896 vyšlo první číslo *Nového života*. Dostálovi se, jako členovi redakce, brzy podařilo udělat z časopisu nejen tribunu Katolické moderny, ale také periodikum hlásající myšlenky reformy katolické církve a celé společnosti. Tehdy v sobě objevil osobnost žurnalisty a organizátora. Svou energii věnoval nejen do *Nového života*, ale i do *Básnických obzorů katolických*, redigoval místní týdeník, zahájil vlastní ediční činnost, psal do novin, svolával schůzky a sjezdy, přednášel. Stal se nevolenou hlavou Katolické moderny.²²

Díky Janu Šrámkovi se v Dostálovi prohloubil také zájem o sociální a politické otázky. Pustil se do práce v ženském křesťansko-sociálním spolku, kde se zapojoval do aktivit spojených se vzděláváním žen a jejich povznesením ve společnosti, dále vyvíjel přednáškovou činnost na půdě Katolického dělnického spolku a usiloval o počestění města, zastával např. výraznou roli v zápase o zřízení místní české školy.

Již koncem 90. let však zaznamenáváme první spory ohledně *Nového života*. Vydávání časopisu bylo hned zkraje přesunuto z Prahy na sever Moravy, což mělo negativní důsledky pro osobní vztahy zainteresovaných. Katolickou modernu nejprve opouští J. A. Koráb a poté i Xaver Dvořák. Tím se rozpadlo původní hlavní kvarteto protagonistů tohoto hnutí a veškerá redakce přešla do rukou Dostála a Boušky. Spoluredaktoři se však brzy začali rozcházet ve svých názorech ohledně obsahové profilace časopisu. Dostál byl velmi zanícený pro věc, oplýval novými nápady a chtěl, aby *Nový život* sledoval nejen oblast literatury, výtvarného umění, hudby atd., ale aby navíc reagoval na aktuální politické a církevní problémy. S tím jeho kolega nesouhlasil a argumentoval tím, že, *Nový život* má naplňovat program Katolické moderny převážně svou vlastní či překládovou katolickou literaturou. Veškeré dobové novinářské praktiky prý na stránkách tohoto periodika nemají co dělat. Bouška zahrnoval Dostála neustálou a silnou kritikou a výčitkami, zazlíval mu, že časopis naplňuje polemikami a rediguje v útočném duchu, což má za následek ztrátu řady čtenářů i potencionálních příspěvovatelů a úpadek celé Katolické moderny. Dostál se s přítelovou kritikou vypořádával obtížně a velmi ho mrzela. Navenek si však vlastní chyby přiznával těžko a

²² Pavel MAREK – Ladislav SOLDÁN (edd.), *Apologetové nebo kacíři? Studie a materiály k dějinám české Katolické moderny, K 100. výročí sjezdu Katolické moderny na Velehradě 1899*, Rosice u Brna 1999, s. 125.

na své okolí tak působil poměrně arogantně a sebevědomě. Projevoval se tu jeho povahový rys, se kterým zápasil celý život a který mu nadělal mnoho nepříjemností.²³

Dostálovo jméno je také úzce spojováno s tzv. Kohnovou aférou. Arcibiskup Theodor Kohn Katolickou modernu zpočátku podporoval – vnímal ji jako reprezentaci katolicismu. Avšak po jejím druhém sjezdu na Velehradě (1899), kde se Dostál projevoval velmi liberálně, přednášky se nesly v revolučním duchu a zaznívala ostrá kritika vysokého kněžstva (především od J. Svozila), se vše změnilo. Dostála jakožto svolavatele a organizátora sjezdu čekalo okamžité vyšetřování, obdržel mnoho protokolních výsledků vyžadujících urychlené odpovědi, apod. Vše cílilo na to, aby měl co nejméně času na přemýšlení o církevních reformách. Neustálé nabádání a nátlak shora trval čtyři roky. Třikrát byl Dostál dokonce krátkodobě internován v olomouckém kapucínském klášteře. Roku 1903 mu byla vystavena tříměsíční lhůta, aby si zařídil přechod do jiné diecéze. Nehodlal se však vzdát, a nakonec na Kohna žaloval u římské kurie, jelikož nebylo zvykem, aby arcibiskup nutil kněze měnit diecézi. Kohn odjel do Říma a už se nikdy nevrátil. K Dostálově zprávě se totiž přidaly ještě další stížnosti a arcibiskupovi bylo nařízeno vzdát se své funkce a navždy pobývat mimo olomouckou diecézi. Katolická moderna tedy slavila úspěch, avšak od Dostála se kvůli tomuto incidentu odvrátilo mnoho lidí a především přispěvovatelů, což jeho pověsti neprospělo a což on nesl těžce.²⁴

2.3 Farářem v Prostějově

Roku 1904 se Dostál vrátil do svého rodného Prostějova, jelikož vyhrál volby vypsané na místo místního faráře. Prostějov byl městem s jedinou farou, čítal celkem 30 000 obyvatel, po Brnu a Jihlavě byl třetím největším moravským městem. Jednalo se tedy o nesmírný společenský vzestup mladého kněze, který si vydobyl i přes silnou konkurenci dvanácti kandidátů. První dva roky věnoval mnoho času opravám kostela Povýšení svatého Kříže. Ve stejném období byl také jmenován komisařem pro dohled nad místními měšťanskými školami.

Roku 1905 zaznamenáváme Dostálův první větší spor ve městě, tzv. Judovu aféru. Jedná se o konflikt s prostějovským učitelem reálky Karlem Judou. V prosinci se

²³ Ladislav SOLDÁN – Pavel MAREK (edd.), *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí. Nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*, Třebíč 1998, s. 76–86.

²⁴ Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, fond Dostál-Lutinov Karel, číslo listu NAD 1848, evidenční číslo 1597, (inventář zpracoval Štěpán Kohout, Olomouc 2007).

v Prostějově uskutečnila výstava obrazů Františka Kupky. V katalogu k této výstavě byl otištěn Judův text, ve kterém jeho autor při rozboru cyklu „Náboženství“ vyjádřil svůj kritický názor na církev. Dostál se okamžitě chopil iniciativy a ještě téhož roku v prostějovských novinách *Hanácký kraj* zveřejnil otevřený dopis adresovaný Karlu Judovi, ve kterém požadoval odvolání jeho výroku, že „náboženství lidské není nic jiného než řemeslo a obchod“ a že „nikdy nešlo za ideály božskými, nýbrž za světským úspěchem.“²⁵ Rovněž zapochyboval nad tím, zda může člověk takových názorů být vychovatelem mládeže. Tato kauza vyvolala v Prostějově obrovský rozruch. Rozpoutala se vlna udávání a očerňování jedné či druhé strany. Prof. Judu hájili nejen jeho přátelé, ale také například T. G. Masaryk, kteří považovali Judův výrok za svobodu projevu. Případ se dokonce projednával i na říšském sněmu. Prof. Juda byl nakonec přeložen do Příbora. Dostálovi se podařilo prosadit svůj názor, avšak od té doby mu začali jeho působení v Prostějově znepříjemňovat jeho nově nabytí nepřátelé. Aby jim mohl čelit, vstoupil do městské správy, a to i přesto, že se před nástupem do Prostějova zavázal k tomu, že se nebude vměšovat do místní politiky.

Kromě svých kněžských povinností tedy Dostál zápasil s prostějovskou obcí, plánoval aktivity v rámci Katolické moderny, stál v čele mnoha spolků, veřejně přednášel na různá témata (nejčastěji o literatuře a umění), organizoval koncerty duchovní hudby, redigoval časopisy a psal. Neustále zasahoval do kulturního i politického života a permanentně bojoval za nějakou ideu či hájil své názory.

Za první světové války jeho spory i četné aktivity ustoupily do pozadí. Věnoval se svým farníkům a vlastní tvorbě, pečoval také o polské uprchlíky a zajatce. Po válce však všechny spory, do kterých byl Dostál zapleten, vypukly nanovo s ještě větší intenzitou a provázely ho až do konce života. Zemřel předčasně 29. listopadu 1923 ve věku 52 let. Jeho smrt částečně zavinilo velké pracovní vypětí – byl vyčerpán fyzicky i psychicky, špatná životospráva a nedolčená trombóza v noze. Pohřben je na prostějovském hřbitově.²⁶

²⁵ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Boj se saní - nevěrou*, Nový život, 11, 1906, č. 2, s. 67.

²⁶ Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, fond Dostál-Lutinov Karel, číslo listu NAD 1848, evidenční číslo 1597, (inventář zpracoval Štěpán Kohout, Olomouc 2007).

3 Literární činnost

Dílo Karla Dostála-Lutinova tvoří především jeho básnické sbírky, překlady zahraničních autorů a publikační činnost.

3.1 Básnická tvorba

Ve svých básních dával přednost ohlasům lidové poezie, typické jsou pro něj verše blízké modlitbám, psal intimní a duchovní lyriku. Jako básník však příliš uznávaný nebyl. Náboženské hodnoty totiž ve své tvorbě vždy stavěl nad ty umělecké. Jeho poezie nebyla příliš umělecká, jelikož chtěl, aby byla především přístupná lidu, a aby vychovávala. Důležitá pro něj byla také otázka mravnosti. Mnohé jeho básně byly rovněž zhudebňovány, některé dokonce samotným Dostálem. Známé jsou například jeho kostelní písně: *Matičko Kristova, Sbohem má radosti* či *Pozdraven bud' svatý Kříž*.

3.1.1 Sedmikrásy (1895)

Dostálovou knižní prvotinou se stala básnická sbírka *Sedmikrásy*, která obsahuje celkem 51 básní. Autor do knihy zařadil svou tvorbu psanou od roku 1892, tedy již během studia v bohosloveckém semináři, případně ještě dříve. Jedná se o svazek ohlasů lidové poezie. Už věnování „Mojí milé Moravěnce“ čtenáři napovídá, že následující verše jsou prodchnuté vlastenectvím. Na přebalu *Tajemné sfinx* z roku 1942 O. Svozil uvádí, že byl Karel Dostál-Lutinov vždy od přírody lyrikem, písničkářem lidové noty. *Sedmikrásy* jsou toho důkazem. Ludmila Lantová označuje Dostálovy prvotní básně za blízké starší poezii katolických kněží, nesené dogmatickým a propagačním duchem. Ty nejlepší potom definuje jako opožděnou reminiscenci na lidovou slovesnost, připomínající ohlasovou metodu Čelakovského a rozvádějící umělecký podnět Starosvětských písniček J. V. Sládka. Vedle záměrně naivního písničkářského tónu tíhnou k výchovné pointě, místy tendují k suchému poučování v katolickém duchu.²⁷

Úvodní báseň, která dala sbírce název, ve 4 slokách a závěrečném dvojverší charakterizuje téměř vše, co chtěl Dostál svou literární tvorbou vyjádřit:

*Krvavé rány,
hluboké rokle,*

²⁷ Ludmila LANTOVÁ, *Karel Dostál-Lutinov*, in: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce 1 A-G, ed. Vladimír Forst, Praha: Nakladatelství Academia 1985, s. 589–590.

*zejí v mém srdci.
A z těchto hlubin
šlehají květy
plničké trnů,
plničké krve -
krvavé růže,
zápasy Církve.*

*Na kraji ale
krvavých srázů
v tichounkém koutku,
v bezvětrí duše,
pučí mi ticho
Sedmikrásenky
v košilce bílé
s korunkou zlatou,
s očkama rosy.*

*A já je sbírám,
do kytky vážu,
duším je nesu,
bratřím a sestráám [...] ²⁸*

Sbírka je rozdělena do tří příznačně pojmenovaných oddílů. První z nich nese název *Písně a pohádky* a obsahuje básně z prostředí slovanského venkova (*Píseň o žních, Stará písnička, Ty děti, Valašský motiv, Bílé ruce, Pan berní*), dále sem byly zařazeny příběhy vyprávěné Dostálovi v dětství či různé tradované pověsti (*Sůl nad zlato, Mrtvá nevěsta – Pověst prostějovská, Pruty Svatoplukovy*), básně připomínající svým obsahem a stylem balady z Erbenovy sbírky *Kytice* (*Mrtvá nevěsta, Srdce mateřské, Víte, jak povstala lilie?, Tulipánek*) i rozvázné meditativní verše. Téměř ve všech básních jsou přítomny motivy víry v jediného a dobrotivého Boha, který je naším ochráncem a kterého bychom měli oslavovat.

²⁸ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Sedmikrásy*, tiskem L. Klabusaya, Holešov 1895, s. 7–8.

Bílé ruce

*Milosrdné sestry,
bílé ruce máte,
povězte mi jenom,
čím je umýváte?*

*Čistou vřelou rosou
si je umýváme,
když sirotkům ráno
slzy utíráme.*

*Do podušek bílých
si je utíráme,
když nemocným v noci
hlavy podkládáme.²⁹*

Druhým oddílem jsou *Legendy a legendičky*. Pojednávají o životě jednotlivých světců, obsahují verše o boji dobra se zlem (*Pokoušení bratra Angela, Svatý František Seraf, Šelma čert*) či básně o biblických postavách a událostech (*U rajské brány – o vyhnání Adama a Evy z ráje, Šla bílá dívenka – o Panně Marii, Svatojanky – o dětství Jana Křtitele*).

Opět se zde setkáváme s hlavními rysy Dostálovy poezie, tj. glorifikací Boha a kritikou společnosti. Typickým příkladem je báseň *Svatý František Seraf*. Vypráví o světcích, za kterým příletnou ptáci s prosbou o radu, jak by měli správně velebit Boha, jejich Stvořitele. Světec potom každému zvlášť sděluje, jakým způsobem hlásat Boží slávu a jak Pánu děkovat. Dostal v těchto verších mimo jiné naráží na problémy, které v rámci fungování církve spatřuje. V tomto případě se jedná o užívání latiny při obřadech:

*A vy, špačci roztržiti,
řádně dbejte žalmu niti
a nemaňte do latiny
všední šprým ni jazyk jiný!
Vůbec chovejte se vzorně,
aby člověk, slyšící vás,*

²⁹ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Sedmikrásy*, tiskem L. Klabusaya, Holešov 1895, s. 37.

ze svých světských bludů vyváz,
ve kterých se topil vzdorně;
aby hrud', jež pyšna byla,
vděčností se rozvinila,
aby člověk s důvěrou
snášel muku veškerou,
nechal trudů, bláhovství,
hledal Boží království!³⁰

Pěvcům z básně se však všechny rady z hlav rychle vytratí a jejich nepřesné až klamné písně potom po nich opakují kazatelé a kněží.

Závěrečný třetí oddíl s názvem *Přilétly písně z daleka* je tvořen Dostálovými překlady. Jedná se o 5 básní německých autorů – *Pozor!* (Herman Lang), *Krčma na pustě* (Nicolas Lenau), *Hrdina* (Gottfried August Bürger), *Pěvcova kletba* (Ludwig Uhland) a *Píseň o zvonu* (Bedřich Schiller).

3.1.2 Království Boží na zemi (1899)

Svou druhou knihu Dostál vydal v Novém Jičíně a nese název *Království Boží na zemi*. Vyjma třech krátkých próz se opět jedná o sbírku básní. Na konci díla uvádí, že do knihy ze svých veršů vybral „*sužby a tužby těch, kteří vztahují ruce po koruně království Božího*“. Také čtenáře informuje o tom, že těm, kteří si odvykli myslet katolicky, může na jeho básních připadat leccos naivní. Doufá však, že přátelé, kterým knihu věnuje, v ní najdou potřebnou útěchu a posilu, neboť najdou sebe.

Jaroslav Kunc ve svém *Slovníku soudobých českých spisovatelů* o sbírce *Království Boží na zemi* píše, že je v ní uložen Dostálův básnický příspěvek k povznesení české katolické poezie a že jsou v ní řešeny i moderní otázky sociologické a politické. Dostálovy básně však dle Kunce postrádají formální vytríbenost a zběhlost.³¹ Dostál je také kritizován, že ve své poetice příliš nepokročil, že se stále drží osvědčených vzorců a že jeho úvahy o smyslu a významu katolické poezie jsou pouhými plamennými

³⁰ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Sedmikrásy*, tiskem L. Klabusaya, Holešov 1895, s. 108.

³¹ Jaroslav KUNC, *Karel Dostál-Lutinov*, in: *Slovník soudobých českých spisovatelů, Krásné písemnictví v letech 1918-1945, Díl 1 A-M*, Praha: Orbis 1945, s. 114.

proklamacemi, nikoliv však básnickými meditacemi, podobné například básním Březinovým.³²

Sbírka obsahuje verše z let 1893-1899. Jedná se především o krátké modlitby plné víry v Boží pomoc a ochranu (*Modlitba po svatém přijímání, Vzkříšení, Modlitba knězova*):

Pane, viz, já jsem Tvůj učedník a zástupce!

*Ó dej mi svoje ruce,
by vezdy jenom žehnaly,
ó dej mi svoje nohy,
by všude ovce hledaly,
ó dej mi svoje čelo,
by jenom na ně myslelo,
ó dej mi svoje srdce,
by pro ně láskou hořelo,
a kdyby byla vůle Tvoje,
na dřevě kříže umřelo!*³³

Dále jsou to básně ze života kněze, které zpracovávají jeho myšlenky a úvahy – o svědomí, samotě, nesvobodě, smutku, strachu z toho, zda je dost dobrý k hlásání Božího slova apod. U většiny melancholicky laděných veršů však ve většině případů vítězí naděje. Lyrický subjekt totiž zjišťuje, že Ježíš je jeho štítem, ochranou a oporou. I Boží Syn byl spoután na kříži a trpěl. Tím však přemohl zlo a otevřel nám brány k věčnému životu. Proto musíme vytrvat a nevzdávat se. Síla spočívá v tom stát čistý před Bohem a před lidmi. Jít za svým ideálem a ničeho/nikoho se nebát, prosit Otce o dobrý úmysl a ochranu (*Můj žalm*).³⁴

Sbírka také obsahuje sloky laděné do naukového tónu s pointou na konci. Můžeme to pozorovat například na básni *Také legenda*, která čtenáři předkládá příběh mladého kazatele, který poučuje lid o správném chování, sám však po mši svaté nepomůže ošklivé stařence na ulici. Večer ho potom dohání svědomí: „*Ó kazateli, slova, slova, slova.*“³⁵

³² Ladislav SOLDÁN – Pavel MAREK (edd.), *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí. Nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*, Třebíč 1998, s. 265.

³³ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Království Boží na zemi*, Nový Jičín 1899, s. 35.

³⁴ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Království Boží na zemi*, Nový Jičín 1899, s. 68.

³⁵ *Tamtéž*, s. 45.

Za zmínku rovněž stojí krátký prozaický příběh s názvem *Můj hrdina*, pojednávající o dvou ostrovech – Sokolu a Labuti, které se rozhodly proti sobě válčit. Mezi válečné lodě a řvoucí lid toužící po masakru však přijíždí muž ve člunu, opírá se o kříž, na hlavě trnovou korunu a zář. Práví: „*Proč právě zbraní a krví má se rozhodnout vítězství? [...] Bud' vítězem ostrov ten, jenž první bude moci říci: Není u mě nešťastných ni nutných [...] I počal zápas horečný, stavěny útulny bídným, až nebesa se smála a radostí plakaly hvězdy, a boj ten trvá podnes. Ó, krásná válko! Hrdino můj zlatý!*“³⁶

Jmenujme také báseň k 500leté památce prvních křižáckých výprav: *Deus lo volt*, zakončenou větou „[...] *má duše jde za nimi a s nimi.*“³⁷, báseň vítající dvacáté století: *Dvacáté století, buď zdrávo!*, či krátkou prozaickou úvahu kritizující sociální demokracii a společnost: *První květen*. Z poslední zmíněné je následující úryvek, kterým Dostál kritizuje sociální demokracii: „*Dnes volá se: Chléb! A myslí se kaviar a šampaňské a regalitas v Žofínských sálech a nahé šije [...] „Ať žije sociální demokracie!“ Demagog před zástupem řinčí pouty, jako bil by v tamtam... A zatím bez pout až v nebesa zdvihá dlaně, lomcuje trůnem Boha, jenž chudobu kázal a sladkým jařmem zajal šije. „Ať žije sociální demokracie!“ Och, svatí Petře a Pavle! Dnes nejdrzejší vtipkař je největším apoštolem!*“³⁸

V neposlední řadě Dostál ve své sbírce definuje, co je oním zmiňovaným Božím královstvím na zemi: „*Ke skvostům světa srdce své nepřipjat,/ k Bohu se stulit, za kámen chleba dát,/ po trnech jít a zpívati Tedeum*³⁹,/ *pro pravdu neuhnout lvicím ni medvědím,/ přispívat z lásky bližnímu v potřebě,/ po pravdě lačnět více než po chlebě,/ pohledem dítky na svět se dívat,/ na místo kleteb žehnat a zpívat,/ vítězit skutkem nad mdlými frazemi/ ejhle, toť Boží království na zemi!*“⁴⁰

3.1.3 Potulný zpěvák (1902)

Poslední básnickou sbírkou sledovaného období Dostál vydává pod pseudonymem Karel Skřivan. Dílo vychází v Novém Jičíně na konci roku 1902. Básník se v něm stylizuje do role potulného pěvce, který prochází krajinami od vesnice k vesnici a zpívá o kráse přírody, o prostém venkovském lidu a o své lásce k Bohu. Jeho toulky

³⁶ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Království Boží na zemi*, Nový Jičín 1899, s. 50–51.

³⁷ *Tamtéž*, s. 69.

³⁸ *Tamtéž*, s. 52.

³⁹ Te Deum laudamus – zkráceně Te Deum (latinsky, překlad: Bože, chválíme Tebe) – liturgický děkovný hymnus.

⁴⁰ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Království Boží na zemi*, Nový Jičín 1899, s. 84.

začínají na jaře, kdy se vše probouzí k životu – voní květy, pučí stromy, zpívají ptáci – zkrátka vše vybízí k radosti a zpěvu. S podzimem, kdy vlaštovky odlétají do teplých krajín a kdy se příroda ukládá k spánku, končí i toulání zpěvákovo.

Na konec sbírky dopsal autor věnování, ve kterém čtenářům sděluje, že jeho „*potulný pěvec je fikcí. Ale ne docela. Kdo umí hledět, najde za maskou romantického tuláka dvě upřímné oči, ze kterých kouká živá duše. Veršičky tyto jsou ozvěnou mé mladosti, kdy jako studenti s lehkou kapsou a myslí táhli jsme zpívajíc vlastí a zakoušeli jsme pohostinství v leckteré útulné faře.*“⁴¹ Kniha je proto věnována především studentům a vlídným hostitelům.

Z hlediska dobové recepce Dostálova díla byla sbírka vřele přijata např. Josefem Svozilem, který o ní referoval dvakrát v *Samostatnosti* s pochopením pro její prostonárodní notu. Naopak nepříznivě se o ní vyjádřil J. S. Machar v pozdější bilanční publikaci *Próza z let 1901-1903* (1904).⁴²

Na rozdíl od první sbírky *Sedmikrásy*, ve kterých Dostálova poezie připomínala básnictví Erbenovo, verše z *Potulného zpěváka* se zdály některým posuzovatelům v mnohém podobné písniím Hálkovým.⁴³ Objevuje se v nich mnoho přírodních motivů – stromů a květin (topoly, třešně, břízy, jabloně, borovice, pampelišky, sasanky, ...). V pomyslné první části čtenář nachází básně oslavující jaro. Sleduje obrazy venkovského života (panny na louce s věnci na hlavách trhající kvítí; radostné pasáčky, kolem kterých jezdí panstvo v kočárech; pracující rolníky s potem a slzami v tváři), pěvcovy myšlenky, který se raduje z přírody kolem sebe, z vřelých hostitelů, chválí Boha a má touhu vyzpívat do světa vše dobré i zlé, co na svých cestách potká. Ve svých toulkách a zpěvu vidí štěstí – je volný a lehký jako pták, doma by neměl stání. Svět se mu jeví jako velká obrazová kniha Boží. Některé Dostálovy verše jsou téměř dětsky jednoduché a prosté.

*Ó krásný háji březový!
Tu mají ptáčata kde zpívat,
já zpěvák kde je poslouchat
a poutník kde si odpočívat.*

⁴¹ Karel SKŘIVAN, *Potulný zpěvák*, Nový Jičín 1902, s. 79.

⁴² Ladislav SOLDÁN – Pavel MAREK (edd.), *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí. Nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*, Třebíč 1998, s. 266.

⁴³ *Tamtéž*, s. 266.

*Ó háji, háji, hájíčku,
ó pověz mi, kdo sázel tebe?
Já pomodlím se otčenáš,
by Pán Bůh dal mu za to nebe.⁴⁴*

Duch jara je postupně nahrazen duchem podzimu, který do veršů vnáší motivy podzimní usínající přírody a poutníkovo loučení se s krajinou. Obsahově převažují večerní modlitby při spaní pod širákem, popis sledování noční oblohy, reflektování uplynulých cest či básně útěchy od smutku.

Útěcha

*Jen křídla noci temně v dálku šumí,
a ty jsi v srdci svém tak sám, tak sám.
Tu na světě ti nikdo nerozumí,
i zdviháš oči k tmavým výšinám. [...]*

*Ó duše doufej! Rosa růži najde,
zář luny najde kalich immortel,
slunce i v kraje zazápadní zajde -
proč by tvůj Bůh tvé srdce nenašel?⁴⁵*

Návrat potulného pěvce

*Už i ten ocún zvadl,
smrt z hájů šelestí -
ach, už je po toulání,
po zpěvu, po štěstí!*

*Podzimem zlatým země
se na mne usmívá
a s bohem! s bohem!! Dává
a zmírá truchlivá.*

⁴⁴ Karel SKŘIVAN, *Potulný zpěvák*, Nový Jičín 1902, s. 11.

⁴⁵ *Tamtéž*, s. 44.

*A kudy za hvězd kráčím
kol tichých vesniček,
už na hřbitovech planou
plaménky dušiček.*

*Ach probloudil jsem v krajích,
znám kdejaký už sad,
dnes laštovičkou na jih
se vracím na svůj hrad.*

*Pověsím husle v koutě,
svou lampu rozsvítím
a duchu dám se v poutě
za májem za kvítím. [...]*

*Až skřivani zas výsknou
a vody zahučí,
pak zase svoje housle
já tisknu v náručí!*

*Až máj mi květnou sněti
zas ťukne do oken,
pak strhám všechna pouta
a musím, musím ven!*

*A musím zase chodit
a v dálky nořit hled
a s vonným výšín zpěvem
kvetoucí zdravit svět!⁴⁶*

Doma z cest

*Ze světa jsem se navrátil
a pěji Bohu s povděkem:*

⁴⁶ Karel SKŘIVAN, *Potulný zpěvák*, Nový Jičín 1902, s. 55–56.

*Zas jedenkrát jsem více žil
a více byl jsem člověkem. [...]*⁴⁷

Na konec sbírky Dostál umístil verše uvedené názvem „Ještě do strun“, které zařadil mimo hlavní rámec celé sbírky. Jedná se například o báseň pojednávající o nešťastné lásce, o příběhu Davida a Goliáše či verše věnované památce Mistra Smetany. Některé z těchto básní vybočují z prstonárodního tónu, kterým je jinak sbírka charakterizována. Například báseň *Nezavodím*, ve které čteme:

*Neumím bájných citů lhát
a házet drahokamy,
kdybych měl pět, co nemám rád
já byl bych ruměn samý.*⁴⁸

či báseň *Mezi zlými* uvedenou slokou:

*Ach Bože dobrý, čím to je?
Čisté jsem sázen zrní -
přec od samého bodláčí
zraněné noh brní.*⁴⁹

a končící slovy:

*Tak radost vyšel's rozsévat
a skřivánky a kvítí,
a na konec pak jsi jen rád,
že nedostal jsi bití...*⁵⁰

Pozdější recenzenti v nich spatřují jistou předzvěst všeho, co autora jako básníka a hlavně jako publicistu ještě čeká.

3.2 Publicistika

Karel Dostál-Lutinov se do české literatury spíše než básník zapsal jako silný novinář a polemik. Vydával několik časopisů, organizoval vše potřebné, redigoval příspěvky, dopisoval si s jednotlivými autory, rozhodoval, sháněl předplatitele a peníze

⁴⁷ Karel SKŘIVAN, *Potulný zpěvák*, Nový Jičín 1902, s. 57.

⁴⁸ *Tamtéž*, s. 74.

⁴⁹ *Tamtéž*, s. 75.

⁵⁰ *Tamtéž*, s. 75.

apod. Do dalších periodik přispíval. Měl smysl pro všechny otázky současného života – náboženské, umělecké, kulturní, společenské i politické. Jeho články nejčastěji obsahují bojovně polemické verše, kritické stati, programní prohlášení Katolické moderny, překlady zahraničních literatur, úvahy o náboženství, modlitby, popisy rodného kraje i básně pro děti.

Nikdy neuměl a nechtěl stát stranou problémů, které se týkaly jeho či katolické církve. Vyznával heslo, že člověk musí bojovat, a toho se také po celý život držel. Ve svých příspěvcích se nikdy nebál mluvit napřímo a nešetřil kritikou ani ironií či sarkasmem. Mnoho jeho článků svou útočností připomíná epigramy, díky kterým se dostával z jednoho sporu do druhého, neustále se s někým přel, požadoval změny, a především poukazoval na problémy, které protistrana nechtěla slyšet. Svou polemičností své okolí často pohoršoval. Ačkoliv byly jeho výtky mnohdy oprávněné, forma, kterou je prezentoval, ho přiváděla do hádek i s vlastními přáteli.

3.2.1 Časopis *Nový život*

Roku 1896 začal vycházet časopis *Nový život*, „měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu“, který se stal hlavní literární tribunou Katolické moderny. Vznikl především z Bouškovy a Dostálovy iniciativy, jelikož stávající časopisy neodpovídaly jejich představám a snahám. Katolická *Vlast* pod redakcí Tomáše Škrdle byla příliš konzervativní, a katoličtí modernisté se v ní tudíž nemohli plně realizovat. Pro naplnění svých ambicí zkrátka potřebovali vlastní list. První dvě čísla prvního ročníku redigoval Xaver Dvořák, všechna následující (bylo jich celkem dvanáct) potom už připravoval Karel Dostál-Lutinov.

Počátečním cílem časopisu bylo především pozvednout katolickou literaturu, vzbudit ve čtenářích zájem o křesťanské umění a sblížit katolictví s kulturou. V Novém životě proto vycházela především křesťansky orientovaná básnická tvorba, příspěvky týkající se literatury a kulturního dění nebo recenze a představení současných teologických i uměleckých děl. Příspěvovatelé také kladli velký důraz na odbornou reflexi katolicismu, jeho dějin a perspektiv. Dále své čtenáře seznamovali s moderními evropskými umělci, např. H. Schellem či P. Verlainem, vydávali odborné statě zpracované podle zahraničních publikací, překládali západoevropskou i slovanskou literaturu. *Nový život* však nebyl pouze časopis zaměřený na křesťanskou výchovu a

naučnou sféru. Katolická moderna díky němu přibližovala své hnutí kněžstvu, katolické inteligenci i nejširším vrstvám lidu.⁵¹

Své čistě umělecké zaměření si však *Nový život* dlouho neudržel. Zájem bohoslovců a kněží, kteří tvořili jádro Katolické moderny, začal směřovat také k požadavkům na církevní reformy. Čím dál tím častěji se tak na stránkách časopisu objevovaly příspěvky kritizující církevní hierarchii i její vysoké představitele, jednotliví autoři (v čele s Dostálem) kladli požadavky na svobodnou výměnu názorů a diskuzi v církvi, poukazovali na nedostatečné vzdělávání teologů apod. K vnitrocírkevním reformám se také přidružily aktuální podněty z politiky, teologie i filozofie. Časopis se začal hojně plnit velkým množstvím polemik (hlavní roli zde obsazuje opět Dostál), útočnými výpady například proti J. S. Macharovi, spoluautoru manifestu České moderny publikujícího v *Rozhledech*, T. G. Masarykovi a realistům z časopisu *Nová doba*, a proti dalším osobnostem církevní, politické i umělecké sféry. *Nový život* byl tedy téměř po celou dobu své existence v zápasu jednak s konzervativci v církevní hierarchii na straně jedné, kterým se jeho obsah jevil jako příliš modernistický či urážlivý. Již roku 1898 začal být časopis zakazován v některých diecézích, např. v Hradci Králové (biskupem E. J. Brynychem) či v Olomouci (arcibiskupem T. Kohnem), na straně druhé potom čelil publicistům z „pokrokového“ liberálního tábora a ateistům, kteří v katolicismu jako takovém viděli pouze přežitý prvek.⁵²

Kmenovými přispěvateli *Nového života* byli především členové Katolické moderny, tedy bohoslovci, kněží, katoličtí básníci, spisovatelé či literární kritici. Vedle K. Dostála-Lutinova, S. Boušky a X. Dvořáka se řadí zejména V. Bitnar, J. Svozil, Fr. Světlík, Fr. Holeček, J. A. Koráb, A. Lang, O. Taubner, J. Kárník, Fr. Leubner a další. Časopis také usiloval o opublikování poezie významných osobností, tudíž tiskl například verše O. Březiny, J. Zeyera, J. Demla či J. Floriana, ačkoliv členy Katolické moderny nebyli. V *Novém životě* rovněž dostávali první příležitost autoři do té doby zcela neznámí.⁵³ Významnou roli překladatelů zaujali S. Bouška (Paul Verlaine, Ernest Hello), Josef Florian (Charles Baudelaire), Josef Hlavatý (Herrmann Schell), Rudolf Dvořák

⁵¹ Martin C. PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2017, s. 298–300.

⁵² Ladislav SOLDÁN – Pavel MAREK (edd.), *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí. Nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*, Třebíč 1998, s. 301–313.

⁵³ Martin C. PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2017, s. 298–300

(překlady z hebrejštiny – vybrané pasáže s Bible, zejména žalmy), Ferdinand Čech, František Dohnal a v neposlední řadě samozřejmě Karel Dostál-Lutinov.⁵⁴

Dostál byl jako básník v překladech jednoznačně nejúspěšnější. Překládal z latiny, němčiny, angličtiny, italštiny, polštiny, slovinštiny, španělštiny či katalánštiny.⁵⁵ S Karlem Vrátným dokonce soutěžil o nové přebásnění Danta. Nejčastěji však překládal německé autory, v první řadě F. Schillera, J. W. Goetha a H. Heineho, dále Hardenburga-Novalise či F. Nietzscheho. Na stránkách *Nového života* se rovněž díky němu objevovala např. tvorba španělského básníka J. Verdaguera písařího v katalánštině, slovinského poety a římskokatolického kněze S. Gregorčiče či již zmíněného Danta Alighiera.⁵⁶ V časopise také publikoval překlady díla Tomáše Akvinského či Františka z Assisi.⁵⁷

Karel Dostál-Lutinov se pro dosažení svého cíle, kterým byla obnova křesťanského umění, snažil využít nejen literaturu, ale také výtvarné umění či hudbu. Velkou pozornost tedy věnoval právě výtvarné stránce časopisu, která byla na mimořádně vysoké úrovni. Kromě S. Boušky se na ní podíleli především Fr. Bílek, F. Jenewein, či A. Breska. Za „hudební“ přispěvovatele můžeme označit Fr. Leubnera, autora chrámové hudby, C. M. Hrazdiru, J. Nešveru či Em. Paunera.⁵⁸

Do *Nového života* publikovaly také některé autorky, například prozaička Augusta Rozsypalová, autorka vzpomínkových próz a náboženské poezie Marie Kavánová či teoreticko-sociologická kritička Marie Koutecká.⁵⁹

Dvanáct let dokázal *Nový život* čelit mnohé kritice. Osudným se mu nakonec stal až rok 1907, kdy byly papežskou encyklikou *Pascendi dominici gregis* Pia X. celocírkevně zakázány všechny formy modernismu. Dostál se nebál toho, že by byla Katolická moderna označena za herezi, avšak z hlediska jeho snah „modernisty jako reformátora“, proti čemuž encyklika vystupovala, už jisté obavy byly na místě. Správně předvídal, že důsledkem papežova nařízení bude příliš velká moc vložena do rukou

⁵⁴ Aleš FILIP – Roman MUSIL (edd.), *Zajatci hvězd a snů. Katolická moderna a její časopis Nový život (1896-1907)*, Brno 2000, s. 400.

⁵⁵ Ludmila LANTOVÁ, *Karel Dostál-Lutinov*, in: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce 1 A-G, ed. Vladimír Forst, Praha: Nakladatelství Academia 1985, s. 590.

⁵⁶ Ladislav SOLDÁN – Pavel MAREK (edd.), *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí. Nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*, Třebíč 1998, s. 277–279.

⁵⁷ Aleš FILIP – Roman MUSIL (edd.), *Zajatci hvězd a snů. Katolická moderna a její časopis Nový život (1896-1907)*, Brno 2000, s. 400.

⁵⁸ Ladislav SOLDÁN – Pavel MAREK (edd.), *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí. Nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*, Třebíč 1998, s. 306.

⁵⁹ *Tamtéž*, s. 327–330

biskupů, že se vzdeme vlna udávání apod, a proto vydávání *Nového života* raději zastavil.⁶⁰ „Umlkneme, než nastane u našich odpůrců příznivější smýšlení. Zatím nechť se tiše plní přerovský program. Za ten bereme zodpovědnost, toť slovo katolické moderny, které nevyzní na plano, toť náš odkaz a naše apologie, ten dosvědčí, jak jsme rozuměli církvi i své době. [...] Dále budeme nenávidět všechno nízké, násilnické a sprosté, světácky prázdné, a dále budeme milovat všechno, co člověka zjemňuje a prohlubuje a povznáší. Kde toho najdeme nejvíce? Čtěme Evangelium Kristovo! Nevyšel nikdy spis více reformní! Vděčnost naše patří všem, kdož s námi pracovali a pomáhali“⁶¹

Význam tohoto časopisu v české publicistice, v literárním dění a vůbec v kulturním životě přelomu 19. a 20. století nelze popřít. Na jeho stránkách se prezentoval nejen duch Katolické moderny a její představitelé, nýbrž také to nejlepší ze soudobé literatury. Po celou dobu své existence stál vždy v centru dění a byl poplatný době, ve které vycházel. *Nový život* zastával rovnocenné místo se soudobými periodiky, jako byla *Moderní revue*, *Rozhledy* či *Nová doba*.⁶² V neposlední řadě také především jeho zásluhou stanuli katoličtí umělci konečně uprostřed kulturního dění.

3.2.1.1 Příspěvky reflektující činnost a ideje Katolické moderny

Je to právě Dostál-Lutinov, který čtenářům *Nového života* nejčastěji zprostředkovává myšlenky a působení Katolické moderny. Za toto hnutí jako hlavní představitel veřejně promlouvá, předkládá jeho aktivity a cíle a hájí ho před každým, kdo se proti němu postaví. V jeho slovech nacházíme vždy obrovský zápal pro věc a hlubokou víru v to, že co činí, je správné.

Prvním z příspěvků je Dostálův článek uvádějící časopis *Nový život* jako stěžejní časopis Katolické moderny. Text je uveden krátkou básní:

*Nové jaro, nový život,
nový život, nové kvítí -
kdo se zlobí na motýla, že mu kukla nestačí?⁶³*

⁶⁰ Martin C. PUTNA, *Česká katolická literatura 1848–1918*, Praha 2017, s. 309–310.

⁶¹ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Doslov*, *Nový život*, 12, 1907, č. 12, s. 438.

⁶² Ladislav SOLDÁN – Pavel MAREK (edd.), *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí. Nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*, Třebíč 1998, s. 299–331.

⁶³ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Několik slov úvodem*, *Nový život*, 1, 1896, č. 1, s. 2.

Autor tímto mottem velmi stručně a jasně odůvodňuje založení časopisu. V textu dále sděluje, že mladým kněžím a umělcům žádný ze stávajících katolických listů nevyhovuje. S vděčností pohlíží na lopotnou práci vykonanou před nimi, ale chtějí dál a nedají si bránit. Vymezuji se proti České moderně, která se ve svém prohlášení „*nadouvá s buldockým výrazem ve tváři a přemýšlí, jakým gestem by vyjádřila své pohrdání generací starších pracovníků, na jejichž ramena se vyšplhala.*“⁶⁴ Následně předkládá hlavní cíl nově vzniklého časopisu, kterým je zdravé a plné umění katolické – žádné moralizování či blouznivé a vágní novokřesťanství. „*Vystupujeme proti liberální bezcharakternosti, jež se nazývá moderním diletantismem. Chceme mužnou a pronikavou bodrost místo mrzutého pesimismu.*“⁶⁵ Jednotlivá vyjádření *Několika slov* jsou poměrně drsná. Dostal za ně také sklidil silnou kritiku nejen od Boušky, ale i z řad dalších literátů Katolické moderny.⁶⁶ Příspěvek končí slovy, které nám dávají poznat Dostálův typický styl psaní i způsob uvažování: „*Jsmo připraveni, že neúporná, zášť a zloba opět pozdvihne drzé čelo a zatím, co my budeme zpívat, bude nám kradmo přišívát na záda křiklavou záplatu kacírství a zhoubného liberalismu, aby proti nám poštvála nemyslicí davy. My však nedbáme a směle otvíráme organ katolických umělců českých; vstupujeme ve spojení s mladým katolickým uměním celého světa a zveme všechny laiky i duchovní, kdož jsou s námi spojeni smýšlením, by se k nám přidružili i prací. Potom lze doufat, že list náš vykvete a vzroste, že sdružení naše objeví se jako zdravá haluz na stromu současné poesie, pučící a ženoucí vedle stárnoucích větví utěšeně do květův a plodů.*“⁶⁷

Zaměření Katolické moderny vyjadřuje zjednodušeně, ale jasně, Dostálův příspěvek s názvem *Interview*, zveřejněný pod pseudonymem Impavidus. Jedná se o fiktivní rozhovor, ve kterém autor odpovídá na nejčastější otázky ohledně vymezení Katolické moderny. Vysvětluje například název časopisu – „Nový život“ představuje touhu po obrození společnosti v křesťanském smyslu. Přání, aby každý Čech byl nadšený pro dobro, pravdu a krásu. Dále se hájí, že Katolická moderna nechce reformovat jádro církve (z čehož ji obviňují její odpůrci), jelikož je to Boží dílo, ale pokouší se pouze o reformy jejích *údu*. Dodává, že tuto snahu mají i jiné katolické listy, ale ty podle Dostála neberou dostatečný ohled na moderní inteligenci. *Ignorují moderní četbu, vývoj umění a*

⁶⁴ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Několik slov úvodem*, Nový život, 1, 1896, č. 1, s. 2.

⁶⁵ *Tamtéž*, s. 2.

⁶⁶ Ladislav SOLDÁN – Pavel MAREK (edd.), *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí. Nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*, Třebíč 1998, s. 301.

⁶⁷ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Několik slov úvodem*, Nový život, 1, 1896, č. 1, s. 2.

člověka, neznají moderní jazyk a nitro. Nerozumějí inteligenci a intelligence nerozumí jim. Jsou pro její bolesti příliš nechápaví. Katolická moderna proti takovým časopisům nebojuje, ale vytýká jim odchylky z jejich oboru. Stěžejní je potom otázka, proč ji všechny tyto listy potírají, ačkoliv pracuje plně v katolickém duchu. „To je záhada. Asi nám nerozumějí. Těžce nesou, když se dotkneme jejich zastaralých názorů. Jim je ideálem středověk, kdežto my chceme pokrok. Pokrok v duchu a pravdě.“⁶⁸

Klíčovou událostí Katolické moderny je v jejích prvních letech existence jednoznačně druhý sjezd *Nového života* na Moravě, konaný v srpnu roku 1899. Hlavní a podrobnou zprávu o jeho průběhu nám podává sám Dostál. Z příspěvku však předkládám pouze interpretaci jeho proslovu, který přednesl v rámci akademie bohoslovců československých 2. srpna, jež se zúčastnilo 100 kněží a 120 bohoslovců, učitelů a akademiků. Karel Dostál-Lutinov byl pozván jako redaktor *Nového života* a řečník a promluvil o potřebě české katolické svornosti. Jeho řeč nám přibližuje atmosféru, ve které se hnutí nacházelo. Je patrné, že se za cíle Katolické moderny stavěl pouze málokdo. Již od svého počátku byla mnohým trnem v oku a bylo na ni často pohlíženo jako na organizaci nežádoucí a špatnou. Její představitelé potom byli vnímáni jako „rozvraceči“ církve. Dostál se ve svém projevu snaží poukázat právě na zaslepenost společnosti, na problematiku nesvobody projevu a na „zkostrnatělosti“ církve. Svornost definuje jako spolupracování, stejně smýšlejících, k jednomu dobrému cíli. Poukazuje na situaci, když se zakládá nový katolický časopis, *že mnozí křičí, že je tím rušena svornost, že je dosti listů, a tudíž by bylo vůbec nejlepší mít jen jeden*. Dostál je označuje za ty, kteří nechtějí zdravý rozvoj. *Nový směr klepe na jejich hlavy, aby se otevřely, což nechtějí*. Nejedná se tedy o rušení svornosti, ale pohodlí! Dále dodává, že pro spolupůsobení je nutné stejného smýšlení. To se však neděje donucováním, rozkazy či zákazy. Kde má být pravda, tam předem musí být upřímnost a otevřenost. Proti těmto vlastnostem charakteru se však staví mnohé překážky. V následujících odstavcích naráží na nesvobodu projevu a na zkostrnatělost církve: *„[...]dnes je málem hrdinstvím, veřejně povědět to, co ve skrytu mnozí mluví a co v tajnosti všechny bolí. Podlízavost a zbabělost slaví triumfy. Proti upřímnému slovu vystupuje hned kaceřování, podezřívání a nadávání, tak že si tu matně vzpomíná člověk výroku Hansjakoba, slavného katol. spisovatele německého: »S lidmi jedná se jako se stádem beranů. Vybočí-li, už štěkotem psů a práskotem bičů vhanějí se*

⁶⁸ IMPAVIDUS, *Inteviu*, *Nový život*, 4, 1899, č. 1, s. 28.

na pravé cesty«. ⁶⁹ Autor si klade otázku, kdo všechno dnes nehřeší proti svornosti? Okamžitě potom svým posluchačům a posléze i čtenářům dodává ironicky laděnou odpověď: „Navštíví-li katolický redaktor liberalního básníka, aby jej blíže poznal a nepsal o něm jako slepý o barvách — hurrá! ruší svornost! Myslí-li někdo a zcela slušně to napíše, že katolík není klerikál a že by to staré krásné jméno stačilo — zle je, ruší autoritu a svornost. Pozdraví-li nějak křivo u některé vrbičky — ruší svornost! Prohlásili někde, že je nebezpečno, vedení celé literatury katolické ponechávat moudrosti nebo nemoudrosti jediné hlavy -- ruší svornost. »Svornost žádá, nečist listů z protivných táborů, obmezit se na svůj strannický lajbžurnál a bojovat potom jako slavný rytíř Don Quijote proti větrákům. ⁷⁰

Nejen slova, ale skutky! je Dostálovo další významné prohlášení. Vůdčí ideu *Nového života* v něm definuje jako boj idealismu proti materialismu, boj ducha proti vládě hmoty a násilí. Dále poznamenává, že se kritika Katolické moderny nejvíce vystupňovala po sjezdu na Moravě. Nastal tedy čas, kdy je třeba kladnou prací ospravedlnit svou nespokojenost: „*nejen ohnivými metlami psát do vzduchu svůj program, ale také nyní pilnou rukou jej uskutečňovat.*“ ⁷¹ Vyzývá proto všechny, aby se jakýmkoliv způsobem přičinili o to, aby se *čisté křesťanství stalo krystalizačním bodem národa.* „*Nižádný se nevymlouvej, že nemáš sil a příležitosti k takové práci! Každý má své políčko, každý aspoň jednoho posluchače! Kdo máš styky s bednými, pracuj úsilně o jejich sociálním povznesení! Jsi-li učencem, bádej a piš výtečná díla! Zastáváš-li úřad kazatele, varuj se, aby neplatily stesky sjezdové tobě! Jsi-li učitelem, vnášej ducha Kristova do bezduchých liter! Jsi-li umělcem, napájej se svatou moudrostí, aby pak díla Tvá hlásala ji sama místo tebe.*“ ⁷² Tyto řádky rovněž dokládají, že Katolická moderna ve svém programu neopomíjela ani otázky církevně-reformní.

Hnutí touží především po pravém náboženství, které nechce rozdělovat společnost. Zdůrazňuje, že víra by měla naplňovat srdce radostí a pokojem. Vyznává pravý význam evangelia a pravý odkaz svatých bratrů Cyrila a Metoděje. V církevním životě usiluje o uplatňování důstojnosti člověka, rozumu, respektu a svobody. Dále hlásá, že je přirozené, aby se náboženství formovalo s dobou. V příspěvku k tomuto tvrzení Dostál využívá přirovnání k vánočním stromům. Píše, že tak jako jsou stromy živé a mrtvé, tak je i

⁶⁹ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Druhý sjezd Nového života*, Nový život, 4, 1899, č. 8–9, s. 235.

⁷⁰ *Tamtéž*, s. 236.

⁷¹ AN. (Karel Dostál-Lutinov), *Nejen slova, ale skutky!*, Nový život, 4, 1899, č. 10, s. 256.

⁷² *Tamtéž*, s. 256.

nazírání na katolictví živé a mrtvé. „*Dětem stačí zdobený, pestrý a vyšňořený strom vánoční, dospělí však touží po katolictví živém, rostoucím s dobou. „Ne cetky frázi a třpytné průvody, — ale náboženství, které vyplňuje duše pravdou a silou. Ne násilí, ne politická hesla, ne jednostranná zaslepenost — ale radostný hlas vnitřního přesvědčení, které dovede mít v úctě cizí svobodu jako svou. Ne klerikalismus, ale katolicismus, toť program Katolické moderny jedním slovem zahrnutý.*“⁷³ V poezii a beletrii si dává za cíl vystihovat *vlnění skutečné, soudobé katolické duše.*

Dostál se domnívá, že je stáří Katolické moderny shodné se stářím samotné církve. Vždy tu byli muži, kteří poukazovali na to, že se v jistých nepodstatných věcech musí církev přizpůsobit novým časovým poměrům a zároveň, že se naopak ve věcech podstatných musí vrátit ke starým zásadám. Modernismus je především požadavkem individuality. Proto Dostál v článku píše, že úkolem církve je být vychovatelkou národů – vychovatel má respektovat individuality. „*Církev vždycky musí hleděti k tomu, aby vypěstila a zachovala jednotu v podstatě, ale nikterak nemá práva, aby rušila rozmanitost ve věcech nepodstatných, neboť pak by přestávala být Církví Boží, neboť zvláštnosti jednotlivých národů stvořil Bůh, a přestávala by být i katolickou, t.j. všeobecnou pro všechny.*“⁷⁴ Dále popisuje, že s osvětou a vědomostmi, tj. školami, tiskárnami, spolky roste v člověku sebevědomí a pocit svobody. Lidé a časy se mění. Církev tedy „*nesmí zůstatí při názorech středověkých, nýbrž musí moderní dobu učit staré pravdě moderním způsobem.*“⁷⁵ Katolická moderna chce povznést a rozšířit vliv církve, zároveň ji však také očistit od „sobeckých a světských skvrn“ – klerikalismu. Celé hnutí také dává do souvislostí s evropským modernismem, kdy čtenáře informuje o tom, že myšlenky obrozeného katolicismu k nám přicházely z Německa. Jedná se tudíž o světové hnutí, které se však v každé zemi nazývá jinak, a které má různý ráz a odlišné projevy podle toho, s jakými problémy se konkrétní země potýká.

Příspěvek *Proč se odvrací inteligence od církve katolické?* se rovněž nepřímo vyjadřuje k programu Katolické moderny. Dostál v něm hned z kraje píše: „*Nejpohrdlivěji o církvi dovedou mluvit právě nevzdělání nadutcové, kteří o náboženství jak živi vážně nepřemýšleli, ale protože je v modě být "svobodomyšlným křesťanem,"*

⁷³ AN. (Karel Dostál-Lutinov), *Rozvoj Katolické moderny*, Nový život, 7, 1902, č. 1, s. 8.

⁷⁴ AN. (Karel Dostál-Lutinov), *Co jest Katolická moderna česká*, Nový život, 7, 1902, č. 10, s. 276.

⁷⁵ *Tamtéž*, s. 276.

*holedbají se aspoň mistrem Janem Husem, ač se mu ničím nepodobají, leda snad pleší.*⁷⁶ Vzápětí si však pokládá otázku, jak je možné, že také lidé inteligentní, vzdělaní, citliví, kteří mají k náboženství vztah, se odklánění od církve? Podle jeho mínění je důvodem úzkoprsost některých zástupců církve, dále potlačování nových myšlenek, omezování svobodného bádání, pronásledování upřímného slova, přehnané autoritářství a duchovní násilnictví. Hlavní problém spatřuje v tom, že církev chce působit tak, že všem rozdává dobro, ale zároveň všechny nutí být ve *stažené uniformě*. Katolická literatura, která lidi přitahovala k víře, byla vždy perzekvována ze strany úzkostlivých církevních hodnostářů. Katolická moderna proto bojuje za silné a volné katolické myšlenky. Je to ale těžký boj, jak Dostál podotýká, protože i když nese katolickou myšlenku, vyšší církevní představitelé na to pohlíží negativně a modernisty považují za nepřátele. Stoupenčům hnutí je vyhrožováno a jejich snahy jsou potírány.⁷⁷

Následující programový příspěvek Katolické moderny je již z osmého ročníku *Nového života*. Dostál v něm znovu opakuje, že původní snahou hnutí nebylo reformovat církev, ale pouze poezii a katolické umění. Popisuje, že spolu s dalšími mladými kněžími se do tohoto zápasu pustil pln nadšení pro církev, kdy chtěl všem ukazovat její krásu. „*My jsme volali světu, jak jsme byli naučeni od starých Lenzů: Církev jediná rozřeší otázku socialní! Ale svět ukazoval nám na bídu a nespravedlnosti mezi vlastními služebníky Církve. Medice, tura te ipsum*⁷⁸! *My jsme volali: Církev nese svobodu! A svět s jizlivým úšklebkem ukazoval na naše otroctví: Nesmíte ani číst, co za dobré uznáte! My volali: V Církvi je čistota a řád rodinný. A svět nám ukázal na následky nynějšího celibátu. My volali: Církev nese rovné právo národům. A svět nám ukazoval na křivdy, které pášou zástupcově Církve.*“⁷⁹ Následující slova jsou důvodem obratu směřování Katolické moderny. Její příznivci totiž poznali, že s reformou literatury musí jít ruku v ruce také reforma života. Nejednalo se tedy z jejich strany o žádnou provokaci, o cílené podráždění církevních představitelů. Avšak protože hnutí začalo mluvit o potřebě reformy církve, ocitlo se v nezáviděníhodné situaci. Jeho stoupenčí začali být označováni za zrádce a byli pronásledováni jak od „velekonzervativců“, tak od nepřátel katolické

⁷⁶ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Proč se odvrací inteligence od církve katolické?*, Nový život, 7, 1902, č. 4, s. 133–134.

⁷⁷ *Tamtéž*, s. 134.

⁷⁸ (z lat.) *Lékaři, uzdrav sám sebe*.

⁷⁹ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *K vývoji a snahám Katolické moderny*, Nový život, 8, 1903, č. 2, s. 50.

církve (realistů, sociálních demokratů, ...). Dostál se však nehodlá vzdát. „*Katolická Moderna může býti udupána, ale její ideje musí zvítězit.*“⁸⁰

V mnohých příspěvcích se také Dostál hlasem Katolické moderny vyjadřuje k problematice autorit. Provolává, že jí nikdy nešlo o jejich svržení, ale o zneužívání moci. Požaduje, aby církevní autorita imponovala svou svatostí, osvíceností, duchovní převahou a kulturní prací – ne svou mocí, bohatstvím, leskem a násilím.⁸¹ Rovněž zdůrazňuje, že v případě, kdy se hovoří o kněžské důstojnosti, jedná se o důstojnost úřadu – nikoliv osoby. Svým nositelům by tedy neměla zavdávat podnětu k hrdosti a pýše, nýbrž k pokoře a bázni.⁸² Opakovaně také vyjadřuje svou touhu po volnosti a svobodě. „*Zkoumejte všechno a nejlepšího se držte! -- praví sv. Pavel. Konec tyranii duchovní! Nikdo nemá práva, aby zbraňoval svému bližnímu, aby se informoval o svých otázkách životních. Hleďte a naleznete!*“⁸³

V rámci příspěvků reflektující ideje Katolické moderny nemůžeme opomenout články volající po liturgii ve slovanském jazyce. Dostál-Lutinov je toho názoru, že se kněz modlí hlasitě proto, aby mu lid rozuměl a přidal se k němu. Mše svatá podle jeho mínění není žádným mysteriálním čarováním, ale veřejnou službou. Požadavek slovanské liturgie je pro něho tedy zásadní. Poznává, že někteří kněží hájí latinu z toho důvodu, protože je zakotvena v liturgickém právu. V důsledku toho tedy zastává názor, že kněžstvo i lid smí požadovat reformu tohoto práva, které označuje za „*hyperkonservatismus, který znemožňuje zdravý rozvoj života církevního i národního.*“⁸⁴ Cyrilometodějskou ideu také připomíná v článku otištěném k svátku svatých apoštolů slovanských Cyrila a Metoděje. Jejich památka totiž znovu a znovu vyvolává touhu po jejich dědictví. V příspěvku vyjmenovává šest důvodů, kterými obhajuje potřebu zavést srozumitelný jazyk do bohoslužby, jenž je dle jeho slov přirozeným právem a pedagogickým příkazem Kristovým. Uvádí, že modlitby zpívané u oltáře mají duši lidu procházet k Bohu. To je ale nemožné v případě, kdy lid zpívaným slovům nerozumí. Děje se tak navíc v době, kdy ve společnosti vymírá smysl pro náboženství a náboženské vědomí, kdy převažují protináboženské tendence. Mělo by tedy být v zájmu církve, aby hledala nové cesty vedoucí k lidským srdcím přístupnější a srozumitelnou liturgickou

⁸⁰ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *K vývoji a snahám Katolické moderny*, Nový život, 8, 1903, č. 2, s. 53.

⁸¹ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Pro domo nostra*, Nový život, 8, 1903, č. 5, s. 161.

⁸² AN. (Karel Dostál-Lutinov), *Katolický kněz*, Nový život, 8, 1903, č. 7, s. 225.

⁸³ AN. (Karel Dostál-Lutinov), *Jaké reformy chce Katolická moderna*, Nový život, 8, 1903, č. 7, s. 216.

⁸⁴ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Slovanská liturgie*, Nový život, 9, 1904, č. 6, s. 195.

řečí. Dostál také poukazuje na důvody národní. Píše, že slovanským bohoslužebným jazykem by se více vyhranila naše národní individualita a svéráznost, stali bychom se výjimečnými v porovnání s ostatními. Poukazuje rovněž na nároky historické, protože slovanská liturgie vzešla z našich zemí, z Velehradu. Upozorňuje, že jsme tedy původními a nejbližšími dědici jejího odkazu. Prioritu slovanského jazyka při sloužení mše svaté v závěru článku označuje za jednu ze svých otázek životních, a dodává, že se rozhodně nejedná o požadavek nesplnitelný. „*Kdyby kněžstvo i lid skutečně chtěli, kdyby bojácní a liknaví sami překážek nevymýšleli, mohli bychom za 10 let ve chrámech našich už hlaholiti. Úpadek a slabost našeho národa není tak v nepřátelích jako v něm samém. My (v celku a většině) nechceme svobody a samostatnosti. Kdybychom ji skutečně všeci chtěli, nikdo by nám ji nemohl zadržeti. A kdyby se nám všechno zakázalo, jedno se nám zakázat nesmí: Prosit a tlouci! A kdo prosí, tomu bude dáno; kdo tluče, tomu se otevře; a kdo se krčí, ten se odstrčí!*“⁸⁵

Situaci Katolické moderny Dostál nepřestává reflektovat ani v předpoledním ročníku časopisu. Čtenářům ji tentokrát představuje jako kulturní směr, komplex různých snah po zmodernizování katolicismu. Opětovně zdůrazňuje, že Katolická moderna je od počátku hnutím katolickým, přímo apologetickým. Ve svém příspěvku také poukazuje na problém krize v katolické církvi. Zmiňuje, že se děti po celou dobu povinné školní docházky učí o katolickém náboženství, ale v dospělosti k němu stejně nepřilnou. *To jasně křičí* po reformě vyučování, výchovy a katolické teologie. Skutečnost, že lidé znají křesťanské hodnoty a pravidla, ale nedbají jich a posmívají se jim, zase svědčí o špatných *hlasatelích Božího slova*. Bránit se reformě je podle Dostála zločin, který se však statečně koná. V závěru článku potom hodnotí, zda Katolická moderna dosáhla nějakého úspěchu. Ten vidí především v tom, že její představitelé rozšířili vědomí o „nemocích a touhách doby“, že vznikla řada skvělých děl a že se našli další lidé, kteří se přidali na její stranu. Za další velký úspěch vyhodnocuje také jednoznačně pád hlavního reprezentanta klerikálního despotismu arcibiskupa Kohna. Avšak i přes tyto úspěchy je toho názoru, že hnutí prodělává krizi. Přibývá málo dorostu, protože orgány Katolické moderny jsou v seminářích zakázány. Jednotliví stoupenci jsou roztroušeni po venkově, jsou osamoceni a málo informováni, jelikož hlavní štáb nemůže být v kulturním středisku a jelikož nelze všechno psát pouze v časopisech. V neposlední řadě Dostál poukazuje na skutečnost, že vůdčími osobnostmi hnutí jsou básníci, tj. osoby často záhadné a přecitlivělé

⁸⁵ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Chceme hlaholit!*, Nový život, 10, 1905, č. 7, s. 209.

„[...]kteréžto jest velmi těžko pod jedním kloboukem udržeti. Tu je hned nějaké spiknutí na obzoru a je třeba beránců trpělivosti a tygří síly, aby se zachoval status quo.“⁸⁶ Jmenuje také nedostatek finančních prostředků. Do posledních řádků vkládá naději: „Z programních myšlenek Katol. Moderny lze již vyloupnouti ustálené jádro, které by mohlo býti už podkladem organisovaného sdružení. Kéž by sjezd program tento precisoval a ustavil společnost katolických inteligentů, kteří by si podali ruce ku společnému cíli: Vrátí katolické církvi vůdčí postavení v kulturním snažení moderního lidstva! Cíl vysoký, uznávám. Ale člověk roste prý se svými cíli.“⁸⁷

Zásadním Dostálovým textem k problematice existence a fungování Katolické moderny byl rozbor encykliky papeže Pia X. uveřejněný v 11. a 12. čísle 12. ročníku *Nového života*, vydané roku 1907, která označila modernismus za herezi. Dostál se jejím důkladným rozbořením snaží předložit důkazy o tom, že hlavní obsah encykliky není namířen proti české katolické moderně. Hned zkraje svého příspěvku píše: „Nová encyklika dopadla silně na některé z modernistů italských, francouzských a anglických, ale mnohem méně na některé z modernistů německých a nedopadla nijak na modernisty české.“⁸⁸ Následovně vyjmenovává tři rozdíly, kterými se česká moderna liší od ostatních obdobných hnutí. V první řadě encyklika výslovně píše, že nikde nenašla cele vypracovaný program modernismu, tudíž ho sama sestavila na základě jednotlivých prací a autorů. Česká moderna však svůj program vypracovaný má. Encyklika tudíž na českou modernu nemíří. Dále Pius v encyklice nejmenuje jediný ryze český výraz typický pouze pro českou modernu (např. ideu cyrilo-metodějské akademie). Z toho Dostálovi vyplývá, že kdyby měla být česká moderna encyklikou dotčena, o těchto pojmech by v ní musela být zmínka. Konečně na rozdíl od jiných reformních snah, česká moderna vystupovala vždy jako celek. V jiných zemích hovoříme o vícero směrech, kdy některé z nich sklouzly k protikatolickému učení. Český modernismus z těchto důvodů nelze spojovat s evropským modernismem.

Následují konkrétní důkazy, které Dostál podává pro své tvrzení, že se encyklika nemůže týkat české Katolické moderny. Na prvním místě uvádí jako jednu z klíčových otázek papežské encykliky otázku názoru na Krista. Považovat Krista pouze za člověka

⁸⁶ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Situace Katolické Moderny*, Nový život, 11, 1906, č. 6–7, s. 246.

⁸⁷ *Tamtéž*, s. 247.

⁸⁸ - MIL. (Karel Dostál-Lutinov), *Encyklika Pia X. proti modernistům*, Nový život, 12, 1907, č. 10–11 s. 360.

– upírat jeho božství, je jednou ze zásadních známek odsouzeného modernismu. *Chybila v tomto česká moderna? Nikoliv.* Dále encyklika praví, že byli modernisté mírně i přísně, v závěru potom dokonce veřejně napomínání a nabádání papežem k obrácení. Čeští modernisté však žádné papežovo napomínání nezaznamenali. Modernisté encyklikou označení jsou obviňováni z agnosticizmu, tudíž z popírání teologie. Dostál ale upozorňuje, že nikdo nemůže podat důkaz o tom, že by takto postupovala česká moderna. Ta stojí a vždy stála na vatikánském učení, tj. čistě na církevní půdě. Nikdy nezavrhovala zevnější důkazy pro náboženství, např. Ježíšovo vzkříšení apod., vždy přijímala všechna dogmata. Modernista jako historik, jak ho encyklika označuje, odlišuje Krista historického, toho, který skutečně žil, od Krista víry, fiktivního, toho, který byl časem vytvořen. Obdobně také rozlišuje církev a svátosti. Církev historickou a církev víry, svátosti historické a svátosti víry. Ani v tomto bodě nemůže být ale podle Dostálova mínění česká moderna encyklikou dotčena, jelikož toto dělení nikdy nečinila. Dokument dále uvádí, že modernista učí, že církev a svátosti nejsou ustanoveny od Krista, inspiraci Písma uznává jen všeobecně. Dále jako apologeta připouští v historickém a psychickém zájmu, že je v náboženství mnoho, co uráží nynější mysl, že jsou v dogmatech odpory a chyby. S tím ovšem Dostál rovněž nesouhlasí a tvrdí, že to nijak neplatí o české moderně. A konečně zmiňuje fakt, že k některým bodům, které papež v encyklice rozvádí, se česká moderna nikdy ani nevyjadřovala a některými tématy se vůbec nezaobírala.

Dostál v papežské encyklice našel pouze dva body, které se k české moderně určitým způsobem vztahují. Prvním z nich je oddíl, kde se upozorňuje na modernistu, který chce, aby měla církev také demokratické formy. Encyklika tak odsuzuje evolucionismus v církvi, tj. názor, že vše podléhá vývoji, tj. víra, kult, dogmata, řízení církve, atp. Dostál však upozorňuje na chybný výklad slova evolucionismus. Píše, že encyklika v této své části myslí situace, kdy se ve vývoji ukazují věci zcela nové, které v prvotním jádru vůbec nebyly, což je třeba odlišovat od vyvinutí se z toho, co bylo již v samotném zárodku. V takovém případě jde totiž o růst k lepšímu, a tento růst byl v církvi vždy a vždy se uznával. České moderny se také dotýká oddíl, ve kterém encyklika kritizuje modernistu, který žádá, aby se např. v seminářích místo scholastiky učila nová filozofie, aby se změnilo řízení církve, aby byl zrušen celibát. Zde však vzápětí upozorňuje na fakt, že tento encyklický bod se netýká čisté víry, ale pouze církevní disciplíny. Z tohoto pohledu tedy nelze mluvit o *kacířství* či *bludaření*. Domnívá se, že samotné dějiny církve ukazují, že existuje více možných náhledů. Uvádí, že i požadavek

českých modernistů na změnu pravidel indexu nijak neopouští katolickou půdu, jelikož je ve shodě s mnohými uznávanými představiteli katolické církve. Jako nejchoulostivější vnímá v domácím kontextu otázku celibátu. V souvislosti s ní píše, že jsou tu dvě věci, které nelze popřít. Celibát není jako všeobecný zákon zaveden pro kněze od Spasitele ani od apoštolů, nýbrž je pozdějšího původu, a především často se více či méně přestupuje. Právě z této druhé okolnosti vzešel podnět k zamyšlení se nad tím, zdali by nebylo vhodné, nebo dokonce lepší, nechat toto rozhodnutí na vlastní vůli jednotlivce. Domnívá se, že úvahy o celibátu nelze nikomu zazlívát. S čistým svědomím potom píše, že ani v tomto česká katolická moderna nepochybila. Přehmaty, které se staly, byly vždy na účet konkrétní osoby, často se zjevným odporem ze strany mnohých členů hnutí.⁸⁹

V závěru první části rozboru encykliky Dostál uvádí: „*Dle encykliky je ráz modernismu takovýto: modernismus je snůškou všech heresí, ničí vůbec všechno náboženství, učení jeho o immanenci vede k pantheismu a atheismu. Historicky jeví se tento postup: protestanté — modernisté — ateisté. Jestliže se netýkaly moderny české jednotlivé speciální oddíly encykliky, jak výše ukázáno, netýká se jí ani tento úhrnný úsudek, neboť je pouze stručným shrnutím známek modernismu, docela jiného, než propaguje moderna česká. Že by moderna česká měla za svůj cíl atheismus, mohl by tvrditi jenom nepřítelný člověk. (Dokončení příště.)*“⁹⁰ Druhou část zveřejnil v posledním čísle *Nového života*, kde analyzoval encyklikou zmiňované příčiny a pohnutky vedoucí k modernismu, dále se zamýšlel nad jejími doporučeními a nařízeními, kterými se má proti modernismu bojovat.

Příčin modernismu nachází encyklika hned několik. Shledává je ve zvědavosti, v pýše, v poblouznění mysli, v nevědomosti (zvláště scholastiky), v opovrhování svatými otcí, tradicí či úřadem církve ze strany jejích vyznavačů. Dostálův rozbor se však více zaměřuje na to, co encyklika nařizuje proti modernismu. Zkoumá, zda jsou tato nařízení vhodná a mohou být účinná. Upozorňuje, že encyklika si především přeje, aby základem náboženského učení byla scholastika podle sv. Tomáše Akvinského. Pozitivní teologie⁹¹ náleží až druhé místo. To je podle Dostála nešťastné řešení, protože sv. Tomáš je vykládán nynějšími scholastiky dosti různě, jinak k němu přistupují např. jezuité, jinak

⁸⁹ - MIL. (Karel Dostál-Lutinov), *Encyklika Pia X. proti modernistům*, *Nový život*, 12, 1907, č. 10–11, s. 360–370.

⁹⁰ *Tamtéž*, s. 370.

⁹¹ Teologie pojednávající o Bohu tím způsobem, že Mu přisuzuje všechny nejdokonalejší predikáty, vlastnosti, tj. dobro, krása, světlo, láska, život, moudrost, všemohoucnost apod.

dominikáni, a je těžké rozhodnout, kdo má pravdu. Dále mají být všichni modernisté vzdáleni od řízení i vyučování církve. Proti tomuto požadavku Dostál nic nenamítá a opět připomíná, že se nijak nedotýká české moderny. Další body se týkají dozoru nad modernisty. Biskupové mají dohlížet na jejich spisy, zejména na časopisy a zaměřovat se více na nařízení o zakazování knih. Bez svolení biskupa nesmějí být kněží redaktory, modernismu se musí vyhýbat všichni dopisovatelé do novin. Mají býti ustanoveni cenzoři (pomocníci biskupa), má být zřízena rada, která bude potírat všechny modernisticky smýšlející a činné duchovní. Dostál církevní cenzuru komentuje slovy, že je při současných možnostech nemožná, neboť existuje řada cest, jak ji obejít. Navíc hrozí riziko, že se z dobrého úmyslu stane pouze *sít' slídlů a udavačů*. Dále ho velmi udivuje nařízení encykliky, podle kterého mají kněží pořádat co nejméně schůzí. Klade si otázky: Proč? Z jakého důvodu? Neustále se vybízí k organizaci věřících, ale jejich pastýři se organizovat nesmějí? Poslední z bodů encykliky je dle jeho názoru také velmi nešťastný, jelikož doporučuje, aby každé tři roky podávali biskupové o stavu modernismu v jejich diecézi zprávu Římu. Tento úkol vnímá jako nevděčný, jelikož podají-li dobrou zprávu, ve smyslu modernismus v diecézi nemáme, v případě, že by se do Říma dostal byť jen jediný důkaz o opaku, byl by onen biskup špatně posuzován. V opačném případě nastanou rovněž problémy, jelikož bude zahájeno vyšetřování, které vrhne na diecézi špatné světlo a zkomplikuje její chod.

Dostál svůj rozbor shrnuje slovy, že modernismus se nerovná česká moderna. Ta totiž stála vždy na církevní půdě a ve svých úředních projevech nepochybila proti žádnému vyslovenému církevnímu učení. Výsledky vlastní analýzy encykliky jej dovádějí k závěru, že jsou úmysly české katolické moderny upřímné. V samotném závěru si ještě dovoluje vyjmenovat vady, které na papežské encyklice shledává. Upozorňuje na skutečnost, že v jejím důsledku bude *vše házeno do jednoho společného pytle, vše bude načichlé modernismem, nastane mnoho nedorozumění, podezřívání a nezaslouženého odsuzování*. Negativně se vyjadřuje i ke stylistickému zpracování encykliky. Na rozdíl od encyklik předchozích ji hodnotí jako těžko srozumitelnou a příliš rozsekanou, čímž zavdává příčinu k mnohým falešným výkladům.⁹² Katolická moderna česká *„bude neochvějně kráčet dále za ideálem svým směrem, jak zde ve stručném přehledu bylo vytčeno. Že si bude musel počínati opatrně, dbáti každého slova, každého projevu, rozumí*

⁹² - MIL. (Karel Dostál-Lutinov), *Encyklika Pia X. proti modernistům*, Nový život, 12, 1907, č. 12, s. 404–410.

*se v našich poměrech samo sebou. Ale to moderně nebude celkem mnoho na závadu, spíše ku prospěchu, neboť tak jen vytríbí a utvrdí své názory. Pravda osvobodí vás (Jan 8, 32). Nic nemůžeme proti pravdě, ale pro pravdu (2 Kor. 13, 8). S těmito slovy, s těmito úmysly nastupujeme cestu dále ve jménu Páně!*⁹³

K encyklice papeže Pia X. proti modernistům se také Dostál vyjadřuje anonymně v rubrice *Forum*, kde čtenáře informuje o zapovězení četby slováckého politického týdeníku *Ludové noviny* (dříve *Katolické noviny*) kardinálem arcibiskupem ostráhomským ve shodě s uherským episkopátem ve smyslu encykliky pro jeho proticírkevní směr. Podle Dostála jde o absurdní skutečnost, kdy je nejlepší slovácký list *vyrván* z rukou slovenského lidu na základě papežského dokumentu. „*Poslanci čeští očekávají netrpělivě, jaké odpovědi se jim dostane z Říma na memorandum o zneužívání biskupské moci proti Slováckům. Může se Řím postavit proti encyklice? Existuje ještě nějaké právo pro kněze v katolické církvi? [...] Nejsou otázky naše pýchou?*“⁹⁴ Ta se totiž velmi těžko rozeznává od zápalu pro velkou ideu. V příspěvku dále poukazuje na skutečnost, že *Čech*, protimodernistický časopis zaštitěný pražským kardinálem, přinesl v jednom svém čísle výnos o zákazu *Ludových novin*, avšak v následujícím čísle naopak předložil výzvu kněží, aby se tento zakázaný týdeník mezi kněžstvem hojně odebíral. „*Jak může se v „Čechu“ doporučovat list, jehož směr byl sborem episkopátu uherského uznán za proticírkevní? Kdo je zodpověden za všechn tento zmatek? A neodpykají chyby velkých opět nevinní malí? - Duchu svatý, osvět v dobách bolestných náš zmatený rozum, vlej nám všem ducha pokory lásky, která je shovívavá a nemyslí zlého, abychom nepronásledovali těch, kteří otevřeně mluví, co myslí, nýbrž abychom vyhýbali lichotníkům a šplhavicům, zjednej tak důvěru a jednotu mezi námi, přijď nám království Tvé, království svobody, lásky a pravdy! Amen.*“⁹⁵

3.2.1.2 Příspěvky kritické a polemické

Již v prvním ročníku *Nového života* reaguje Dostál na vyjádření literárního kritika F. V. Krejčího v *Rozhledech* ke *Katolické moderně*. V následujících řádcích můžeme spatřovat typické znaky Dostálových polemik, projevujících se přímostí, bezprostředností, ironií i určitou formou drzosti. Krejčímu vytýká především jeho

⁹³ - MIL. (Karel Dostál-Lutinov), *Encyklika Pia X. proti modernistům*, *Nový život*, 12, 1907, č. 12, s. 410.

⁹⁴ AN. (Karel Dostál-Lutinov), *Encyklika Pia X. proti modernistům*, *Nový život*, 12, 1907, č. 10–11, s. 375.

⁹⁵ *Tamtéž*, s. 375.

neznalost Katolické moderny, v jejímž důsledku potom píše nepravdivé informace a svým čtenářům poskytuje zcestná tvrzení či otázky. „Rozhledy mají s katolickou Modernou od počátku malér. Když referovaly o Novém Životě poprvé, odpapouškovaly jen šalomounský úsudek „Času“. Když psaly o Katolické Moderně podruhé, a to ze široka, byly o ní už tak dobře zpraveny, že věděly, že redaktorem Nov. Života je Fr. Skalík Lutinov! V posledním čísle referují o nás po třetí — a zase malér! KJ (povídá se, povídá se — ň! kdo tomu věří — že je to sám slovučný pan Krejčí) nás napřed hladí a chválí, že místo mravokárných rýmovaček zavádíme do katolické poesie české směr umělecký, a divným obratem rozumu (po logice se neptejte) píše dále:[...]“⁹⁶ následuje citace Krejčího článku, který Katolickou modernu „lituje“, jelikož chce slučovat katolicismus s modernismem a to nelze. Dále se Krejčí ptá, kde je „ta slibovaná a veliká“ náboženská poezie? Na toto potom Dostál reaguje: „Jakožto redaktor Nového Života, v jehož prstech se sbíhají všechny nitky a nervy, v jehož dlani tluče srdce katolické Moderny, který ji zná a miluje jako lvíce lvíce, odmítám rozhodně toto nesoudné a nestoudné podezření a obvinění [...] KJ dobře ví, že chceme katolickou poesii teprve tvořit – a že chrám se nestaví od kupole, je tuším i jemu známo. „Vlast“ se p. Katonovi nelíbí prudkou katolickou tendenčností, u nás vytýká uměleckou umírněnost: Tu i slepý pozná, oč mu vlastně běží: Chce nás ubít tím, že proti nám utvrzuje starší generaci v předsudcích. Alo ks ks! Divite et impera!“ (= rozděl a panuj; znesvářené a rozdělené skupině se vládne snáze než skupině semknuté a vnitřně jednotné).

Příspěvek *Vychovatel – Mravokárce – Udavač* je jednou z Dostálových „kapitol o přechodech“. Autor v něm poukazuje především na špatné církevní představitele, kteří nejsou vzorem pro své lidi, nechovají se podle Písma a jinak mluví, než činí. Svou kritiku podává prostřednictvím úvahy, ve které se zamýšlí nad rolí vychovatele, mravokárce a udavače. Z kraje textu popisuje obtížnou úlohu vychovatele, který se musí vždy potýkat s lidskou svobodnou vůlí – *proti vůli Boží, tyčí se svobodná vůle člověka*. V tom spočívá jeho těžká práce – vždy je nejistá ve svých výsledcích. Dále uvádí, že si pokaždé při spojení „dobrý člověk“ představí zvěřinec – dva hroznýše, jak v klidu zažívají, a v koutku krčící se holoubátko, čekající, kdy přijde jeho poslední hodina. Dobrota lidská – holoubátko. A teď je na vychovateli stvořit z holouběte sokola, labuť, orla! Každý tvoří podle obrazu a příkladu svého, *a běda tomu, čí život a srdce mluví jinak než jeho ústa*.

⁹⁶ Karel DOSTÁL-LUTINOV, „Rozhledům“ a jiným Katonům a katům Katolické moderny, Nový život, 1, 1896, č. 10, s. 84.

„Pošetilý chce vychovávat moudré? Neomylný, který nesnese odporu, chce vypěstit pokorné? Marnivý a ješitný chce zocelit opravdové? Zbabělý patolízal chce stvořit muže? Sobec chce dát světu rozdavače milosti? Sám závistí zežloutlý, snažilstvím zkřivený, ctižádostí rozervaný chce učit blahoslavenství chudoby? Sám skřípaje zuby proti těm, kteří v něm proroka nevidí, chce vštípit blahoslavenství tichosti? Svým břichem naduřelým a nosem zarudlým chce hlásat střídmost? [...] Vychovatel, sbírají se z bodláků hrozny?“⁹⁷ Z vychovatele se dá lehko spadnout k pouhému mravokárci. Stupnice přechodů tím však nekončí – lze klesnout ještě níž. Jsou takoví, kteří vydávají duše, které mají pěstovat, na potrestání, zlomení, pošlapání. Místo poučení a lásky volají kata a sekyru. „Byl zahradník dobrý, a ten zaléval pečlivě květiny své. Byl zahradník líný — a nechal zalévat Boha. Byl d'ábel — a zaházal květiny své kamením. Vychovatel — Mravokárce — Udavač.“⁹⁸

Dalším příspěvkem stojícím za zmínku je Dostálova recenze *Pohádky máje* (1897, Vilém Mštitík), kterou vyjadřuje nejen své hodnocení samotného díla a autora, ale využívá ji i jako příležitost ke kritice české poezie. Konkrétně sráží význam Prahy jako českého kulturního střediska, a povyšuje nad ni literaturu psanou na českém venkově. *Je konečné také jednou třeba kopnout do Prahy*, píše. „Kulturní středisko české. Srdce, z něhož se roztéká živná krev národa.“ *Frase! – Velkoměstský jed a mravní hniloba se rozlévá z Prahy, dekadence, beznárodnost.*⁹⁹ Česká Praha by dle Dostálových slov dávno zanikla, nebýt toho, že se krmí čerstvými mozky českého venkova. „*Matička stověžatá – Saň stohlavá. Pravá česká literatura se v Praze nanejvýš tiskne, ale vyrůstá z české půdy venkovské.*“¹⁰⁰

Pozornost si jistě zaslouží stát *Nový život v Němcích*. Dostál se v ní detailně zabývá problémem, který dal do názvu své brožury: *Stojí-li katolická beletristika na výši doby?* německý autor píšící pod pseudonymem Veremundus. Okomentovává jednotlivé kapitoly této knihy, a tím čtenáře seznamuje s jejím obsahem. Se všemi názory a zásadami v ní obsaženými souhlasí, a klade si otázku, zda by i v Čechách byla obdobná brožura přijata stejně kladným způsobem, jako v Prusku. Za pravé příčiny našeho literárního úpadku Dostál označuje lhostejnost k obecným uměleckým snahám národa, a tedy i ke katolickým autorům a úzkoprsost čtenářů a „kritiky“. V článku také útočí na Škrdleho

⁹⁷ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Vychovatel – Mravokárce – Udavač*, *Nový život*, 6, 1901, č. 7, s. 201–202.

⁹⁸ *Tamtéž*, s. 202.

⁹⁹ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *V. Mrštíkova Pohádka máje*, *Nový život*, 2, 1897, č. 6, s. 159.

¹⁰⁰ *Tamtéž*, s. 159.

Vlast: „Náš autor nesmí se odvážit, pravdě a životu pevně podívat se do očí, a nesmí, co viděl, živými barvami vyličít. Aby mu někdo nenadal moderních (ó hrůzo!), zůstane raději polovičatým, povrchním, krotkým, řídě se dle osvědčených vzorů. Čím je mu vyspělá technika moderní dikce a stavby, přiléhavost slova k věci, báječně vyvinutý smysl pro skutečnost, zvláštní umění v pozorování a charakterisování? Jeho čtenáři toho nežadají. Úzkoprsost je také, příliš se rozčilovat, je-li kde na př. osoba stavu duchovního vyličena humoristicky. Rozčilení toto je velice podezřelé připomínajíc pořekadlo: Kdo se cítí, ten se vtípi.“¹⁰¹ Stat' je – kromě jiného – také dokladem Dostálova stálého a hlubokého zájmu o německou literaturu.

V jednom ze svých příspěvků také Dostál zveřejňuje svůj komentář na téma polemika. Zatahování polemik do *Nového života* mu bylo již od začátku vydávání tohoto časopisu vytýkáno. Pravděpodobně na popud kritiky proto čtenářům předkládá svůj postoj. Polemika je dle jeho slov povinností každého veřejného listu, běží-li o veřejnou mravnost, o veřejné blaho atd. Jejými hlavními požadavky jsou, aby reagovala přímo na výtky, aby byla věcná, a aby protivníkovi odpovídala přiměřeným tónem. „*Kdo proti svému přesvědčení mlčí ve sporných otázkách veřejných, je "němým psem", jak tomu říká prorok. Nesmí mlčet k přehmatům protivníků, tím méně k přehmatům přátel, obzvláště tehdy, nelze-li soukromou cestou věc napravit. Kdo mlčí, dává na jevo souhlas! A to se od nikoho nesmí, aby s nesmysly souhlasil, byť to byly nesmysly jeho vlastních přátel. Kdo žádá ututlávání, tušování ve vlastním táboře, nemiluje pravdy, nemiluje svobody, snižuje katolickou žurnalistiku ke šmokovství. Pověz ty, co máš proti mně, a povím já, co mám proti tobě. Přáteli si bud' me, pravdu sobě hud' me. Tím se sílíme vnitřně, nabudem respektu u nepřátel, poněvadž uvidí, že nám běží o skutečnou nápravu nás samých.“¹⁰²*

Kriticky se Dostál vyjadřuje také k zákazům *Nového života*, které platily např. pro bohoslovce z Hradce Králové. Těm jejich biskup J. M. Brynych zakázal odebírat i číst tento časopis, jelikož se cítil uražen článkem *Katolík a klerikál*, který v září roku 1898 *Nový život* v rámci „Fóra“ otiskl. Dostál na zmiňovaný příspěvek i zpětně pohlíží jako na článek věcný a slušný, a diví se, že se i přesto našel někdo, komu by vadil. Dále rozvíjí své úvahy o tom, proč musejí představení svým svěřencům věci striktně zakazovat, a nestačí jim pouhá rada či doporučení. *Nesvědčí tato skutečnost potom o autoritě představených?* Mimo jiné, podstatou vysokých škol je svoboda učení a učení se. *Není*

¹⁰¹ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Nový život v Němcích*, *Nový život*, 3, 1898, č. 11, s. 260.

¹⁰² Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Je-li polemika nemravná?*, *Nový život*, 3, 1898, č. 11, s. 275.

tím snižována univerzitní vážnost, když posluchači některé fakulty neschopní ani číst katolických listů? Není smutné, že máme studující mladé akademiky některých diecézí, kteří mají tak málo inteligence, že před nimi musí být každé volnější slovo schováváno, aby si ho špatně nevykládali? Jaké z nich bude kněžstvo? Mají přece svůj vlastní rozum a úsudek. Nebo ne?¹⁰³

Dostálovy útočné polemiky se zaměřovaly především na J. S. Machara, T. G. Masaryka, realismus a realisty, dále na časopis *Vlast* i olomouckého arcibiskupa Theodora Kohna. Jedná se skutečně o značné množství příspěvků, z nichž mnohé pro své výtky, výhrady a obvinění daly vzniknout budoucím vyčerpávajícím střetům.

Macharovi Dostál vytýkal jeho příspěvky kritizující Katolickou modernu jakožto „otravný tisk“ i její stoupence v časopise *Čas*. V jednom ze svých článků uvádí a dokazuje, že v nich má chyby, nepodložené informace, lži a nesmysly. Píše, že Machar např. roli církve v historii vnímá jako *vražedkyni a činitelku, která táhne lid do záhuby*, opakovaně očerňuje Dostálovo jméno apod. K tomu Dostál nedokáže nečinně přihlížet a proto jeho reakce na Macharovy výroky zaplňují mnoho stránek *Nového života*. Snaží se informace vždy zasazovat do souvislostí a tím hájit svou pravdu a pravdu svých spolupracovníků. Zároveň se však nevyhýbá ani osobní kritice: „*A já, který jsem šestý rok duchovním správcem „vyvrhele lidstva“ v polepšovně, mohu říci, že jsem se nasetkal dosud s padouchem, který by tak drze lhal a tak surově tupil, jak činí famulus humanitářů ve „vědecké“ revui.*“¹⁰⁴

V časopise *Čas* byly rovněž zveřejňovány příspěvky T. G. Masaryka. Dostál je v *Novém životě* shrnuje tak, že profesor Masaryk jimi Katolické moderně sděluje, aby v něm a jeho realismu neviděla nepřítel. Tomu však podle Dostálova mínění nelze vyhovět z toho důvodu, protože Masarykův orgán *Čas* soustavně podrývá všechno katolické i Katolickou modernu. Podle Dostálových slov Masaryk veřejně vystupuje s tím, že neuznává katolickou ani jinou církev a z celého křesťanství zachovává pouze určitou ideu humanity. Dostál však argumentuje tvrzením, že náboženství bez církve není možné, protože se to přičií historii i lidské přirozenosti – vyznavači každé ideje se vždy snaží sdružit, organizovat. Navíc Masarykova humanita je podle něj stejně již 1900 let stará idea Kristova, tedy nic nového. „*Vy házete do starého haraburdí katolicismus, na*

¹⁰³ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Z historie zákazů Nového života*, Nový život, 7, 1902, č. 4, s. 133–134.

¹⁰⁴ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Jak byl J. S. Machar v Novém Jičíně?*, Nový život, 7, 1902, č. 9, s. 263.

jehož půdě my stojíme jako na pravdě! Tu se musíme tázat s úžasem, jak po nás můžete žádat, abychom ve Vás neviděli úhlavního odpůrce? [...] Mluvíte o vznešenosti náboženství, ale my bohužel nevidíme u Vás nějaké vroucnosti náboženské, naopak, čteme ve Vašich časopisech posměch z věcí křesťanských a z duší věřících. Na př. Marii Kavánovou jste hned, když poprvé vystoupila v „Novém Životě“, nazvali v „Naší Době“ svičkovou babkou, a náboženský obsah „Nového Života“ je Vám pane H. K., jak se ušlechtilé vyjadřujete: *nimráním*.“¹⁰⁵

Macharovo a Masarykovo smýšlení o víře a utváření nové bratrské církve Dostál kritizuje také v příspěvku: *Realismus a Realisté*, s podtitulem: *Kritika skutečnosti, ne programu*. Hlavní problém vidí v tom, že tento směr se svými vyznavači obsadil univerzitu. Mladým je tím pádem předkládána idea humanismu a vědy, která vše staré přemohla. „*Chválí Krista, chválí sv. Augustina, chválí Církev, chválí středověk, ale na konec po všech komplimentech zamnou si ruce, pokrčí rameny a řeknou: Všechno to bylo velmi krásné, ale bohužel, věda dokázala, že to vše je překonaným stanoviskem. Jediné sofisma všechno spraví. Dobromyslné publikum nestudovalo filosofii, a když to řekne universitní professor, musí to být věda a pravda,*“¹⁰⁶ píše Dostál ironicky. Dále v příspěvku sděluje, že si je jist, že tato „nová – realistická církev“ bude růst, protože se spojí s ostatními protikatolickými skupinami. Vznáší proto požadavek na zbudování „Akademie Cyrillo-Methodějské“, kde by byli studenti vzděláváni v nejrůznějších oborech týkajících se teologie. Na tuto Akademii by se potom ze všech diecézí posílali ti nejlepší absolventi a bohoslovci, aby se tu připravovali na absolvování doktorských zkoušek a získání doktorátu. Tím by se do jejich rodných diecézí vnesl vědecký ruch, zřizovaly by se nové vědecké knihovny, utvářely by se vědecké společnosti pro různé otázky atd., zkrátka celkově by se tak pozvedla inteligentní úroveň kněžstva, vyučování náboženství i žurnalistika. Článek končí těmito slovy: „*Předložit myšlenku jest právem každého, kdo přemýšlí. Uskutečnit ji (je-li dobrá) jest povinností těch, jimž svěřena moc a statky.*“¹⁰⁷

Příspěvkem *Demokracie, ne ochlokracie!*, Dostál volá, jak už název napovídá, po skutečné vládě lidu, *nikoliv lůzy*. Poukazuje v ní na skutečnost, že se to všude jen hemží demokratickými hesly, ale realita je zcela jiná, než jak se tváří. Konstatuje, že v žádné

¹⁰⁵ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Otevřený list professoru T. G. Masarykovi v Praze*, Nový život, 7, 1902, č. 2, s. 29.

¹⁰⁶ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Realismus a Realisté*, Nový život, 7, 1902, č. 9, s. 228.

¹⁰⁷ *Tamtéž*, s. 228.

„lidové straně“ skutečný lid nevládne, jelikož vedoucí pozice mají buď židé, kněží, advokáti nebo profesori. Uvádí, že hlavním úkolem demokracie by mělo být vzdělávat lid: *„Každá strana lidová má jen potud smysl, pokud chce lid vzdělávat, tj.: dělat z lidu inteligenci. A to jest ideál v pravdě křesťanský a katolický.“*¹⁰⁸ Soudí tedy, že má demokracie svůj původ v křesťanství. Demokratické je učít k spravedlnosti, dobročinnosti a lásce, povznášet lid k ideálům. Tuto snahu však kolem sebe těžko nachází. *„Jaksi bývalo a bude jaksi: Aliter in theoria, aliter in praxi“*¹⁰⁹.“¹¹⁰

Následující stať měla pro Dostála i *Nový život* velký dopad. Jedná se o článek mířený proti olomouckému arcibiskupu Theodoru Kohnovi, zveřejněný k jeho desetiletému výročí na arcibiskupském stolci. Dostál v něm reflektuje historii, vzpomíná na všeobecné nadšení, které panovalo po Kohnově zvolení, dále na doby, kdy byl arcibiskup Katolické moderně nakloněn a kdy jejich časopis podporoval, a rovněž také předkládá zlomový moment, kterým se vše změnilo. Byl jím velehradský sjezd konaný roku 1899. Tam zazněla slova, která ukázala, že mezi Katolickou modernou a arcibiskupem jsou zásadní rozdíly v nazírání na církevní praxi. Na hnutí začalo být pohlíženo jako na hnutí „mladých rebelantů“, započala různá napomínání, zahájila se vyšetřování a olomouckým bohoslovcům byl *Nový život* zakázán. Spustila se vlna polemik a časopiseckých příspěvků, které stranily buď jedné či druhé straně. Hlavním bodem sporu mezi oběma tábory se stala otázka autority. *„Katolické Moderně neznamena autorita ani libovůli, ani panovačnost a zotročování, ani žádání slepé, mrtvolné poslušnosti [...] Katolická Moderna myslí, že kněz má právo znát úmysly a plány svého vůdce a otce a Velepastyře a že má nárok na poslušnost rozumnou, volnou. Tohoto pochopení vzájemného však dnes není. Propast leží mezi arcidiecésí a její hlavou, a obě jsou spjaty v jedno jen strašným provazem strachu, bázně a přísahané povinnosti, schází však sladké, hřejivé, obživující pouto lásky.“*¹¹¹ V článku nešetří kritikou vůči arcibiskupovi, jeho slova jsou ostrá a nevybíravá. *„Ó kdyby odmítl od sebe patolízaly a rozpomněl se nad povoláním svým! Ó kdyby poznal, že třeba míti úctu k důstojnosti lidské a že nesmíme vidět ve spolupracovnících svých toliko slepých nástrojů k dosažení osobních cílů! Ó kdyby uznal, že všechny hodnosti jsou směšnými tretami oproti jednomu*

¹⁰⁸ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Demokracie, ne ochlokracie!*, *Nový život*, 7, 1902, č. 7, s. 205.

¹⁰⁹ (z lat.) *Jiná teorie, jiná praxe.*

¹¹⁰ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Demokracie, ne ochlokracie!*, *Nový život*, 7, 1902, č. 7, s. 205.

¹¹¹ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *J. M. arcibiskup Dr. Theodor Kohn a Katolická moderna*, *Nový život*, 7, 1902, č. 11, s. 300–301.

*démantu: Opravdové lásce rozumného lidu! Ó kdyby uznal, že křesťanství je ne v násilí a moci statků vezdejších, ale v chudobě, v duchu a v pravdě!*¹¹² V závěru sděluje, že si je vědom toho, že jeho slova mohou být pro někoho příliš ostrá a nemilá. Hájí se však tím, že promluvil pravdu opřenou o fakta a dlouhodobé pozorování. Vzápětí cituje sv. Augustina: „Lépe jest, aby povstalo pohoršení, než aby se zatemnila pravda.“ Dodává také, že toho, koho zpočátku chválil, má právo i kritizovat. Dotyčný by toto napomenutí měl přijmout stejně, jako tehdy přijal pochvalu. A proti případnému argumentu, zda bylo zapotřebí své vyjádření publikovat veřejně, odpovídá jednoznačně: bylo. „*Bylo to říkáno i jinými cestami, ale účinek byl opačný.*“¹¹³

Dostálův typický uštěpačný tón a kritický pohled na společnost nechybí ani v básni *Modlitba nadčlověka*, která kritizuje lidskou touhu po moci. V první sloce lyrický subjekt děkuje Bohu za své stvoření, avšak hned vzápětí dodává, že jeho „žízeň“ ještě není zcela ukojena.

*Po lesku, moci slávě
nesmírný je můj hlad -
já nad veškerým tvorem, musím panovat!*

*Mně nestačí jen těla,
dej také duše sem,
a dej mi celou říši -
mně nestačí má zem! [...]*

*Nesmírná je má žízeň,
nesmírný je můj hlad -
ó Bože, prosím, ustup
a nech mne panovat.*

*Nestav se mezi trůn můj
a oddaný můj lid -
buď ty jen pouhou bájí
a mne nech Bohem být.¹¹⁴*

¹¹² Karel DOSTÁL-LUTINOV, *J. M. arcibiskup Dr. Theodor Kohn a Katolická moderna*, Nový život, 7, 1902, č. 11, s. 301.

¹¹³ *Tamtéž*, s. 302.

¹¹⁴ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Modlitba nadčlověka*, Nový život, 8, 1903, č. 4, s. 127.

V jiné básni *Píseň Sfing* Dostál konfrontuje člověka, se vším, co je v něm špatné, s mrtvými a klidnými sochami sfing, které mu nejsou v ničem podobny. Nejsou pyšné ani závistivé, netouží po moci a nadřazenosti, a nesoupeří navzájem mezi sebou, nebaží po mamonu... – na rozdíl od člověka.

[...] Druhá Sfinga.

Ke mně přišel člověk a pravil:

Ó blažená chudobná Sfingo!

Kol tebe táhnou s poklady karavany,

ty netečně hledíš v dálku

do svých snů.

Bez závisti a touhy.

V mém ale srdci démonický

hlad po zlatě hárá,

Kupovat štěstí!

Kupovat země!

Kupovat těla!

Kupovat duše!

Jsem otrokem hrabivosti, jež ve mně vzpučela.

A já jsem mlčela.[...]

Čtvrtá Sfinga.

Ke mně přišel člověk a pravil:

Ó tichá rodino Sfing!

Bez hněvu! Bez závisti!

Vy nehledáte na sobě skvrn,

jen k hvězdám hledíte,

svojím to sestrám.

My ale, králové tvorstva,

se šleháme řevnivými pohledy,

jedovatými se bičujem jazyky

a dýky si vrážíme v žebra!

*Spíš shasnou hvězdy
než naše zášť! [...]*¹¹⁵

Celý sbor sfing potom v poslední sloce člověku odpovídá. Nazývá ho tvorem bídným, ale přece velebným, protože žije. Trpí a zápasí, ale žije! Ony samy jsou mrtvy, necítí ani nemyslí. Závěrečné tvrzení, že jen člověk je dědicem věčného Boha a má tedy možnost poznat jeho království, ale dává čtenáři přece jen naději, že lidstvo zatím zcela ztraceno není.

Desátý ročník zaznamenává Dostálovo rozejtí s Josefem Svozilem, bývalým stoupencem Katolické moderny, který od církve odpadl a stal se jejím odpůrcem. To se projevovalo i v jeho příspěvcích, které jako redaktor uveřejňoval do *Moravského kraje*. Právě na tyto články Dostál v *Novém životě* reaguje a vyvrací je. Při této příležitosti potom čtenářům znovu připomíná, jakých myšlenek a cílů se Katolická moderna drží. Sděluje, že není pravda, jak píše Svozil, že se toto hnutí snaží „připoutat moderního člověka k Římu“. Katolická moderna volá po úpravě cenzury, celibátu, po vyšším vzdělání kněžstva atd. proto, aby se každý inteligentní katolík cítil v církvi dobře a aby nedocházelo k omezování rozvoje jeho osobnosti. Nebyl by to však Dostál, kdyby působivost svého textu nevystupňoval nekompromisní upřímností a ironií. Současně také znovu prohlašuje, že je věrný katolické církvi jako instituci, kterou svými reformami skutečně nechce podrývat, ale naopak povznášet. „*Josífku, je nám dvěma těžko, ba na ten čas snad nemožno se dorozumět: Ty nevěříš ve zjevení. Já v ně věřím. Ty nevěříš v božství Kristovo. Já věřím. Ty nevěříš v božské poslání Církve. Já věřím. Ty nevěříš v možnost její reformy. Já věřím, neboť vidím, jak stále (byť zvolna) se reformuje a obnovuje. (Viz Pia X.)*“¹¹⁶ V tuto dobu nemohl tušit, že za dva roky bude papežskou encyklikou modernismus zakázán a on bude muset vydávání *Nového života* ukončit.

Jedenáctý ročník *Nového života* výrazně poznamenává spor Karla Dostála-Lutinova s prostějovským učitelem reálky Karlem Judou, ke kterému se Dostál vyjadřuje v různých příspěvcích. Názorným příkladem je báseň, ve které reflektuje nejen „Judovu aféru“, ale i další skutečnosti. Nese název *Epigramy o kulturním boji 1906* a Dostál ji

¹¹⁵ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Píseň Sfing*, *Nový život*, 10, 1905, č. 11-12, s. 334–335.

¹¹⁶ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Panu Josefu Svozilovi, redaktoru „Moravského kraje“ v Brně*, *Nový život*, 10, 1905, č. 8–10, s. 244.

v *Novém životě* publikoval anonymně. Ironizuje a kritizuje v ní spory, do kterých je zapleten a které napříč zmítají česko-moravsko-slezskou společností. Báseň začíná slovy:

*Masaryk, Juda, sokoli, studenti, učitelé:
Vyslovujeme Lutinovu a všemu kněžstvu nejhlubší opovržení.
Jeho práce nestojí za nic.
Protivný tábor všech barev:
Vyslovujeme Masarykovi, Judovi atd. nejhlubší opovržení.
Jejich práce nestojí za nic [...] ¹¹⁷*

Báseň pokračuje v podobném duchu. Shrnutí je takové, že sebou v zemi navzájem pohrdají všichni.

*A tak celý národ u vytržení
si vyslovuje z hloubi opovržení
a nadává si lumpů, zrádců, chásky -
a při tom proklamuje nutnost bratrství a lásky. ¹¹⁸*

V básni se Dostál také vyjadřuje k volnosti projevu, která mu byla poslední dobou často předhazována:

*Volnost projevu.
Chcem pokrok, volnost pro všechny,
by volně každý myšlenky rozsel.
Ovšem, kdo jinak smýšlí než my,
je udavač, lump a osel. ¹¹⁹*

3.2.1.3 Ostatní myšlenky

Na prvé místo řadím Dostálovu čistou katolickou úvahu o Ježíši Kristu jako vzoru křesťanského básníka. Příspěvek nese název *Christus poeta* a své čtenáře nutí k zamyšlení, inspiruje a zároveň je i určitým „pohlazením“ pro ty, kteří v sobě chovají kladný vztah k Bohu. Také nám přibližuje Dostálovu víru a obdiv, který chová ke svému Pánu. Autor v něm praví, že Ježíš je Cesta, Pravda a Život. Je ideálem všech a ve všem –

¹¹⁷ AN. (Karel Dostál-Lutinov), *Epigramy o kulturním boji 1906*, Nový život, 11, 1906, č. 3–4, s. 154.

¹¹⁸ *Taméž*, s. 154.

¹¹⁹ *Taméž*, s. 154.

i básníků v poezii. Zamýšlí se nad Jeho *jemným smyslem pro přírodu, něžnou myslí, vlídnou láskou k Otci, hlubokým citem, fantazií nalézající pro vše nejlepší přirovnání atd. Kolik úchvatné poezie je v jeho kázáních, modlitbách a podobenstvích! Její půvab tkví v ideálním obsahu, v umění fabulačním i vypravovacím – nejprostší podobenství leží vždy jako drahokam na zlaté folii. Široká cesta vedoucí do záhuby, ztracený syn, rozsévač, království Boží zrnkem hořčičným, Ježíš – dobrý pastýř apod., to vše „jsou básně, jimž už po 2000 let naslouchá dítě i kmet, a neztratily dosud svého půvabu. Čím to? Síla a kouzlo této poezie leží v její životní opravdovosti, v božské lásce, která z ní dýše. Květy tyto rostou do věčnosti.“¹²⁰ Dostál je toho názoru, že každé slovo v Kristově poezii má svůj smysl. Nesetkáme se v ní s *pouhým slovíčkařením, tištěným uměním pro umění*. Není tu žádných *ozdobných veršů* a rytmů, a přesto Jeho poezie nepostrádá rytmus – myšlenkový rytmus. „*Mám tu na mysli př. paralelismu v kázání na hoře: Blahoslavení chudí, neboť jejich jest království nebeské!*“¹²¹*

Příspěvek s názvem *Život – Náboženství – Umění* je další „kapitolou o přechodech“. Tentokrát se jedná se o Dostálovy úvahy o světě a víře, které nám odkrývají jeho smýšlení i určitou snahu o osvětovou činnost a křesťanskou výchovu. Dostál v něm předkládá svůj názor, že viditelný svět je propojen se světem neviditelným, a že tyto dva světy od sebe nelze oddělovat. Píše, že *jen člověk hrubých rukou nedbá souvislosti mezi světem viditelným a neviditelným, drsně trhá spojovací vlákna a vše vytržené potom násilně zařazuje do svých příhrádek*. Naopak člověk myslící a se zájmem pozorující vidí všude splývání a srůstání. *Dokáže si stejně vážit kořenů jako květů*. Dostálova úvaha je taková, že z výše předloženého tvrzení vyplývá, že je také nemožné od sebe oddělovat život, náboženství a umění. Autor je přesvědčen o tom, že žádný lidský život nemůže existovat bez náboženství. „*Ať již jakkoliv si člověk uspořádal svůj poměr k Moci, která stojí nad ním, vždycky však uznává, že Mocnost ta jest a že má jej v ruce. Rozhlédněte se ve společnosti a hledejte světáka nejlehkomyslnějšího: Řekněte, nenašli jste v srdci jeho - byť zatlačený v koutku - oltář, na kterém, byť jen na chvíli - obětuje Neznámému? Zajisté jste našli.*“ V závěru textu píše, že života ani umění bez náboženství není. Každý básník mluví svými verši o náboženství, ať už se mu klaní nebo posmívá. Musí o něm mluvit, jelikož člověk nemá nic vznešenějšího, důležitějšího, palčivějšího, o čem by mluvil, než je náboženství. Člověk, jako jediný z pozemských tvorů, má náboženství a

¹²⁰ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Christus poeta*, Nový život, 2, 1897, č. 4, s. 90.

¹²¹ *Tamtéž*, s. 90.

také jako jediný má umění. „*Probírejte se dějinami umění, prohlížejte mistrovská díla a řekněte mi, které nemluví o Božství? I pouhý portrét, má-li mít cenu uměleckou, musí zachycovat to, co je božského v člověku. Jinak ztrácí lidský zájem a klesá na výrobek řemeslný.* - *S Náboženstvím u všech národů vždy kvetlo i upadalo Umění.*“¹²²

Další „kapitolou o přechodech“ je článek s názvem *Vůdce – Vladař – Tyran*. Dostál se v něm zamýšlí nad problematikou moci. Popisuje rozdíl, který je mezi těmito třemi pojmy a na jeho základě potom rozvíjí svou úvahu, jejímž hlavním sdělením je, aby lidé rozlišovali mezi autoritami ty, které jsou oprávněné a čestné a které nikoliv. Tak, jak jsou po sobě pojmy napsané, postupně klesá jejich mravní hodnota, resp. mravní hodnota jejich představitelů. Dostál je toho názoru, že na světě není nic těžšího než být vůdcem. Vůdce neporoučí, ale učí. Nežene, ale ukazuje cestu. Netrestá, neboť největším trestem je jeho zármutek. Vůdce nosí všechny v srdci, je jim otcem i matkou, pracuje, když oni odpočívají, stará se, když si hrají a bdí a modlí se, když usnou. Kristus byl vůdce. A tam, „*kde je láska k vůdci, tam se rozjasňují i nejtemnější žaláře, kříže jsou měkkými odpočívadly, tygři beránky.*“¹²³ Snadnější než být vůdcem, je podle Dostála být vladařem. Ten má po levici soud, po pravici policii, před sebou rádce a za zády ozbrojené vojsko. Měli bychom ho ctít jako občana prvního mezi námi, pokud je poctivý a spravedlivý. Je ale také mnoho vladařů, „*kteří posvátné žezlo, které jim bylo svěřeno, proměnili v důtky, říšské jablko v kouli železnou, kterou věší na paty těm, kdož chtějí se vznésti výše k slunci, a důtkami šlehají ty, kdož nechtějí lízat zem před trůnem jejich. Úskokem nebo mečem zmocnili se vlády, a proto stále třesou se o ni, neboť i tyrané vědí, že mrzce nabyté se lehce ztrácí. Jejich družinou jsou tajní inkvisitoři, pochlebníci a špehouni. Školami, kde učí své poddané, jsou žaláře a skřipce. Nejpádnejším důvodem, kterým vyvracejí evangelium svobody, jest guillotina.*“¹²⁴ Závěr příspěvku je ale povzbuzující. Hlásá naději o tom, že v pravý čas Bůh vždy zakročí. *Na hrobě tyrana potom povstává vůdce, (po něm přicházejí vladaři atd. To je koloběh života.) „Vůdcem může být jen pomazaný Páně, Vladařem mnohý, Tyranem zvrhlý.*“¹²⁵

Celkem do šesti čísel časopisu Dostál uveřejnil příběh na pokračování: *Kde kvetou citrony*, ve kterém čtenářům detailně popisuje svou cestu do Itálie a pobyt v Římě (a dalších italských městech). Mimo autorových dojmů z jednotlivých míst a památek nám

¹²² Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Život – Náboženství - Umění*, Nový život, 6, 1901, č. 6, s. 179.

¹²³ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Vůdce – Vladař - Tyran*, Nový život, 6, 1901, č. 7, s. 203.

¹²⁴ *Tamtéž*, s. 203.

¹²⁵ *Tamtéž*, s. 203.

články poskytují vhled do každodenního života člověka na samém počátku 20. století. Dostál čtenářům zprostředkovává např. konkrétní rozhovory, které proběhly ve vlaku s náhodnými spolucestujícími, dále se zamýšlí nad vztahy mezi jednotlivými národy v Evropě, popisuje lidi, zmiňuje žebrotu, se kterou se jako návštěvník Itálie setkával, i soudobé události – zastřelení krále Umberta I., syna krále Viktora Emanuela II., průběh pohřbu, italský národní smutek apod. V cestování spatřuje možnost obohacování sebe sama o nové poznatky a zkušenosti, které jsou nedocenitelné. „*To je hlavní výtěžek z cest, že člověk si mnoho falešných, knižních pojmů opraví. Nechá na cestách mnoho peněz, ale také mnoho předsudků. Naučí se chápat cizí bratry, ale více si vážit své vlasti, již se přece jen nic nevyrovná.*“¹²⁶

Čtenářům například detailně popisuje rozhovor s maďarským židem, který k němu do vlaku přistoupil v Mariboru. Brzy se přešlo k debatě o politice. „*[...] a on netajil se radostí nad našimi sváry, neboť to prý pomáhá jen Uhrám k plné samostatnosti, po které touží. Oni prý Rakouska na nic nepotřebují. Když jsme jeho nadšení pro svobodnou Maďarii chladili trochu poukazem na to, jak znásilňují jiné národnosti na své půdě a v tom že už je zárodek příštího rozkladu a vnitřních bojů, tvářil se velmi nevinně, že o žádném potlačování neví.*“¹²⁷ Dotyčný žid zkrátka vůbec nechápal, že maďarské poměry může někdo vnímat jako nespravedlivé, píše Dostál. Dále uveřejňuje svůj názor, kdy tvrdí, že o vzájemných poměrech národů nerozhoduje vzdělání (učení), ale srdce a povznesené stanovisko. Největším nepřítelem sblížení lidstva je podle něj omezenost a lpění na jediném směru. Udává, že se bojí čtenáře jediného listu, protože ten, kdo chce rozumět jiným směrům a být k nim spravedlivý, musí se poučit u nich samých.

Po návratu domů sděluje své zklamání. Ten, kdo na křesťanství nazírá více vnitřně, najde křesťanský Řím v katakombách, v podzemních kryptách a Colosseu, ale oficiální katolický Řím na něj učiní dojem *chladné světové byrokratické kanceláře*.

Dostál v *Novém životě* také publikoval verše zrcadlící myšlenky a pocity kněze, dále například vlastní stručné zpracování *Otčenáše* či údernou parafrázi evangelia. V jedné ze svých básní se modlí k Bohu a prosí ho, aby až jednou zemře, bylo přihlédnuto na jeho skutky pro Krista, a aby byl přijat do nebeského království.

¹²⁶ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Kde kvetou citrony*, Nový život, 6, 1901, č. 4, s. 123.

¹²⁷ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Kde kvetou citrony*, Nový život, 6, 1901, č. 5, s. 156.

*Pak, Pane, pohled' na modré mé rty,
že skropeny jsou krví Tvého Syna:
Když On stál o mne, nepohod' mě Ty
ovci zbloudilou vem též do Svého klína!*¹²⁸

Vyjadřuje v ní svou lásku k Ježíši a žal nad jeho osudem. Klade si otázku, co zlého tento muž učinil, že musel být zabit? Čím se provinil? Vzápětí si odpovídá:

*Tys neuměl se plazit,
bys došel obročí:
I velebnějším pravdu
jsi mluvil do očí.*

*Tys chválil chudou vdovu
a klnuls mamonu,
klels farisejství mocných
a klíčky zákonů.*

*Tys chválil tichou zbožnost
a lásku nejvíce
a levici, jež neví, co dělá pravice.*¹²⁹

Tím je Kristus pro Dostála vzorem, k Němu se chce svým působením přibližovat. Další báseň *Pokoušení* je již zmíněnou parafrází evangelia, kdy byl Ježíš na poušti sváděn Ďáblem. Jedná se o známý příběh, kdy Boží Syn s úsměvem a důvtipem odráží všechny satanovy nabídky. Poslední tři sloky této básně, uveřejněné pod Dostálovým pseudonymem Karel Skřivan, zní:

*I řekl Ďas: Vše království,
jež kolkolem se šíří,
vše dávám ti, tvá vojska jsou
a oři, bohatýři.
Žen měj si jako Šalomoun,
co Xerxes ždímej daně,
nech národy mrou pro tebe,*

¹²⁸ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Post sumptionem sanguinis*, Nový život, 8, 1903, č. 1, s. 29.

¹²⁹ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Při líbání kříže*, Nový život, 8, 1903, č. 4, s. 119.

*jen ty nezmírej za ně!
Tu všechno máš jak na dlani,
jen chtěj, jen po tom sáhni! -
A Kristus, Pán a Spasitel,
mu odpověď: Táhni!¹³⁰*

V *Novém životě* také nacházíme spoustu Dostálem psaných recenzí soudobích uměleckých děl – knih i obrazů, významných i méně významných osobností. V rámci rubriky „Portréty a karikatury z umění a literatury“ se zaobíral například autorem Wilhelmem Kreitenem – literárním kritikem a básníkem, který napsal řadu literárních studií, psal o Pascalovi, sepsal Voltairův životopis,... Dostál představuje Kreitenovu knihu přísloví *Splitter und Spaine* a na konec svého příspěvku přikládá jednotlivá přísloví, která na něj v díle nejvíce zapůsobila, např.: „*Kdo se doučil, ten i dožil; Každý Goliáš najde svého Davida – svým časem; Bludy bývají často následky jednostranného zdůrazňování pravdy; Srdce, ne hlavu nos vysoko; Nejlepší rada – pomoc; Kdo plave s proudem, plave jistě dolů; Dlaň chudých, nejlepší pokladnice pro věčnost; Dorozumět se musí být cílem každé disputace, ...*“¹³¹ Největší prostor v téže rubrice potom dává knize *Pokoj vám!*, která byla vydána benediktiny v Brně. Jedná se o „knížku pro duše bázlivé a úzkostné“, které je podle něj *potřeba jako soli*. Tvrdí, že díky přehánění různých kazatelů a dogmatiků se vyvinul dvojitý druh katolíků. Prvními jsou lidé ustrašení, kteří neustále trnou hrůzou, zda se, byť i nedopatřením, nedopouštějí nějakého smrtelného hříchu, Boha se bojí téměř jako tyрана, místo toho, aby ho milovali jako Otce – „s bázní, avšak beze strachu“. Druhými jsou potom ti, kteří strašení nevěří vůbec, oddávají se lehkomyšlnosti ve věcech spásy, žijí způsobem, jako by ani neměli duši a jako by Boha ani Jeho Syna neznali. Pro obě tyto skupiny „nemocných duší“ je dílo *Pokoj vám!* určené. V recenzi nejen že nastiňuje jeho obsah a myšlenky, ale také kritizuje kazuistiku, která jednání člověka rozkládala v jednotlivé akty, a podle nich potom měřila jeho mravní hodnoty. Jakýkoli hřích téměř pokaždé znamenal zavržení u věčného soudu. Celá specializace „smrtelných hříchů“ je ale podle Dostála výmyslem moderní doby, má velké trhliny a většinou se jedná jen o směšné lpění na něčem nepodstatném. Spousta lidských hříchů podle něj poukazuje spíš na slabou vůli jedince, nikoliv na jeho radikální zkaženost. Např. po náročné kancelářské práci trávit neděli v horách místo v kostele možná svědčí o

¹³⁰ Karel SKŘIVAN, *Pokoušení*, *Nový život*, 8 1903, č. 4, s. 128.

¹³¹ Karel DOSTÁL-LUTINOV, *Poutník cherubínský*, *Nový život*, 9, 1904, č. 1, s. 28–29.

nedbalém křesťanovi, ale nikoliv o zavrženíhodném zločinci! Neměli bychom se tedy zbytečně oddávat zármutku a strachu, protože myšlenky, které znepokojují, nikdy nejsou od Boha. Moderní mravověda na člověka pohlíží jako na jednotný celek a váhu klade na jeho habituální, tj. obvyklé, ustálené, zažitě smýšlení a chování. Před věčným soudem bude o každém spravedlivě rozhodnuto Božími měřítky. V závěru článku se Dostál pokouší doložit svá tvrzení citacemi z Bible.¹³²

3.2.2 Další časopisy

Karel Dostál-Lutinov byl spoluzakladatelem či vydavatelem také dalších časopisů, které na počátku 20. století podstatně rozšířily literární základnu Katolické moderny. Tato periodika navazovala na program *Nového života*, avšak umělecká stránka v nich byla potlačena na úkor polemik a nejradikálnějších reformních konceptů. Tyto časopisy byly určeny především pro kritiku poměrů v církvi, zaměřovaly se na sociální otázky, propagaci křesťanské demokracie, modernismu apod. Zvýšila se v nich frekvence článků věnujících se ožehavým a tabuizovaným tématům, autoři jednotlivých příspěvků si také všímali místních poměrů, ve kterých žili. Jejich kritika se dokonce dotýkala samotného olomouckého arcibiskupa a jeho nejbližších kruhů.

Aby Dostál ulehčil *Novému životu* od věčných polemik, založil spolu s dalšími spolupracovníky v lednu 1900 nový týdeník *Rozvoj*, který měl odstraňovat „všechny překážky, jež stojí na cestě rozvoji“. List však již zkraje nasadil poměrně radikální notu a sklouzával k přespříliš tvrdé kritice církevní politiky. Třebaže měl v leccem pravdu, jeho uštěpačná a neurvalá forma vadila i řadě stoupenců Katolické moderny Dostál byl opakovaně vyšetřován konzistoří a byl donucen předkládat všechny ediční počiny časopisu k předběžnému schválení. Následovaly dohady s Emilem-Dlouhým Pokorným, kterému byla svěřena redakce, jak má časopis redigovat. Rady ani výtky však nebyly nic platné, *Rozvoj* pokračoval ve svém útočném duchu nadále, napadal činy arcibiskupa Kohna i jednotlivých biskupů, kritizoval celibát, finanční příjmy některých příslušníků církevní hierarchie, útočil na kruhy kolem *Vlasti* atd. To vše samozřejmě budilo nežádoucí pozornost, proto se nelze divit, že byl v lednu 1902 biskupy zakázán.¹³³

¹³² AN. (Karel Dostál-Lutinov), *Pokoj vám!*, *Nový život*, 9, 1904, č. 11–12, s. 349–352.

¹³³ Ladislav SOLDÁN – Pavel MAREK (edd.), *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí. Nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*, Třebíč 1998, s. 140–147.

V srpnu 1901 začal v Olomouci vycházet nový modernistický časopis *Rozkvět*. Dostál jej založil jako svou vlastní tribunu, když na *Rozvoji* ztrácel vliv. Jednalo se o měsíčník pro katolickou inteligenci. *Rozkvět* vycházel velmi krátce, už po pěti číslech, v prosinci 1901, bylo jeho vydávání zakázáno. Tentokrát nebyla důvodem jeho útočnost, ale skutečnost, že anonymní články v něm publikované propagovaly ideje zahraničních katolických reformátorů, všímaly si problému církevní autority a poslušnosti a dalších podobně ožehavých záležitostí. Proto se stal tak brzy nepohodlným.

Dostál se však nevzdával. Hned v lednu 1902 založil třetí časopis s názvem *Mane* (z lat. Ráno), kterým zcela očividně navázal na zakázaný *Rozvoj*. Napovídá tomu již jeho podtitul „měsíčník pro zájmy katolické inteligence a pro kritiku náboženských poměrů“ i svěřením redakce do rukou Dlouhého-Pokorného.¹³⁴

Dostál také založil, nebo alespoň ovlivňoval, i další časopisy, které se primárně nezaměřovaly na církevní otázky. Při vědomí velkého dosahu a vlivu v tisku na širokou veřejnost usiloval o časopis lidový, který by byl přístupný všem vrstvám a který by šířil národní a křesťansko-sociální myšlenky.¹³⁵ V únoru 1902 tuto svou myšlenku uskutečnil v podobě lokálního listu *Kravařstvo*.

Pro ženy založil v lednu 1904 *Evu*, její redakci svěřil do rukou svým spolupracovníkům. Časopis se udržel poměrně dlouho, do roku 1925, o dva roky přežil svého zakladatele.

S působením Karla Dostála-Lutinova v Prostějově jsou úzce spojeny jeho polemiky a spory s místní městskou radou. Aby mohl veřejně publikovat své názory, v říjnu 1908 založil týdeník *Ječmínek*, ze kterého učinil prostějovský farní časopis. Tímto listem také čelil radničním *Hlasům z Hané*, socialistickým *Hlasům lidu* i dalším časopisům. Působnost *Ječmínku* končí z finančních důvodů roku 1919.¹³⁶

¹³⁴ Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, fond Dostál-Lutinov Karel, číslo listu NAD 1848, evidenční číslo 1597, (inventář zpracoval Štěpán Kohout, Olomouc 2007).

¹³⁵ Již v roce 1897 plánoval časopis *Palacký*, ale z plánů nakonec sešlo.

¹³⁶ Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, fond Dostál-Lutinov Karel, číslo listu NAD 1848, evidenční číslo 1597, (inventář zpracoval Štěpán Kohout, Olomouc 2007).

Závěr

Karel Dostál-Lutinov byl mužem, který velmi těžce nesl malost poměrů, ve kterých žil. Byl věčně posedlý nějakou ideou, toužil po nápravě církve, po čistém a živém křesťanském náboženství a po povznesení katolické literatury. Jeho víra byla pevná a odhodlání veliké. Ze svých ideálů nepolevoval ani po mnohých neúspěších a snahy Katolické moderny zastával neúnavně po celou dobu sledovaného období. Jeho osobnost byla pro hnutí zcela zásadní. Byl to právě Dostál-Lutinov, který jej organizoval, dával mu směr, představoval veřejnosti a hájil před mnohými odpůrci. Dvanáct let vydával časopis *Nový život*, překládal zahraniční autory a myslitele, psal vlastní básnickou tvorbu a účastnil se mnoha aktivit, které mu zaplňovaly většinu volného času. Při tom všem však nikdy nezanedbával svou roli kněze, kterým bezpochyby byl celou svou duší.

Jeho první básnické sbírky před dobovou kritikou příliš neobstály. Dostál se v nich pokoušel o poezii, která měla být přístupná obyčejnému lidu, v důsledku čehož jeho verše mnohdy postrádají jistou vznešenost a vytříbenost. V básních spatřujeme nejčastěji náboženské a přírodní motivy. Autor v nich velebí Boha, přírodu a popisuje své pocity. Pověštinou nejsou útočné ani ironické.

V roli publicisty byl mnohem úspěšnější. Časopis *Nový život* se dostal do podvědomí církevní i literární veřejnosti a zcela se vyrovnal ostatním dobovým periodikům. Ačkoliv brzy sklouzl od svého původního zaměření, tj. povznesení české katolické literatury, k prosazování reformních idejí Katolické moderny, jeho význam tím neklesl. Ba naopak. *Nový život* zaznamenává všechny podstatné aktivity a požadavky tohoto hnutí, které do jeho stránek vnášel především právě Karel Dostál-Lutinov. Dostálovy příspěvky odráží působnost Katolické moderny, požadují reformy církve, kritizují některé církevní představitele i jiné osobnosti literárního, politického či společenského života a rovněž zaznamenávají autorovu hlubokou víru v Boha a hlásání křesťanského náboženství.

Domnívám se, že se mi podařilo naplnit stanovené cíle bakalářské práce, neboť jsem představila osobnost Karla Dostála-Lutinova skrze interpretace jeho rané literární tvorby. Vyplývá z nich, že ačkoli mnohá jeho prohlášení byla silně kritická a ironická, nikdy nebylo jejich hlavním cílem poškodit protistranu. Jednalo se především o obranu vlastních snah a o poukazování na problémy, které se týkaly jeho a katolické církve. Karel Dostál-Lutinov nebyl jen polemik, který proti sobě „poštvával“ své okolí, nýbrž

především hluboce věřící kněz, básník, publicista, organizátor a usilovně pracující člověk, který se i přes mnohé pády nevzdával svých myšlenek a cílů. Ačkoliv měl jistě spoustu chyb a mnohé jeho kroky byly nedokonalé až naivní, vždy byla jeho tvorba vedena upřímnou snahou o nápravu působení církve a jejího vlivu na společenský život. Přestože v náhledech na Karla Dostála-Lutinova dodnes přetrvává řada odsudků, domnívám se, že k poznání jeho osobnosti i názorových pozic napomůže právě důkladná analýza jeho textů a jejich začlenění do kontextu doby vzniku. Nelze jej posuzovat dnešními očima, nebo pohledem dob pozdějších. Svou bakalářskou prací jsem chtěla přispět právě k objasnění těchto otázek.

Téma bakalářské práce je možné dále rozvíjet. Pozornost lze například zaměřit na další Dostálovy příspěvky, zveřejňované v jiných časopisech než je *Nový život*. K interpretaci se rovněž nabízí jeho pozdější vydaná díla, především básnické sbírky, které vyšly po roce 1907, a tudíž byly nad rámec mnou sledovaného období.

Seznam pramenů a odborné literatury

1. Prameny

a) Archivní fondy

Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, fond Dostál-Lutinov Karel, číslo listu NAD 1848, evidenční číslo 1597 (inventář zpracoval Štěpán Kohout, Olomouc 2007).

b) Tištěné prameny

DOSTÁL-LUTINOV, Karel, *Království Boží na zemi*, Nový Jičín 1899.

DOSTÁL-LUTINOV, Karel, *Sedmikrásy*, Holešov 1895.

Nový život (1896–1907).

SKŘIVAN, Karel, *Potulný zpěvák*, Nový Jičín 1902.

2. Literatura

BALAJKA, Bohuš – CHAROUS, Emil – SOLDÁN, Ladislav (edd.), *Přehledné dějiny literatury II*, Praha 1997.

BATŮŠEK, Stanislav, *Katolická moderna: Karel Dostál-Lutinov a jeho přátelé a spolupracovníci*, Třebíč: Arca JiMfa, 1996.

BATŮŠEK, Stanislav, *Přátelství básníků. Vzájemná korespondence Karla Dostála-Lutinova s Juliem Zeyerem a Otokarem Březinou*, Brno 1997.

BOUŠKA, Sigismund Ludvík, DOSTÁL-LUTINOV, Karel a SVOZIL, Oldřich. *Jsem disgustován...* Olomouc: Univerzita Palackého, 2002.

HAVELOVÁ, Veronika, *Přátelství mezi Karlem Dostálem-Lutinovem a Josefem Florianem*, bakalářská práce, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc 2015.

KOHOUT, Štěpán – MAREK, Pavel – SVOZIL, Oldřich (edd.), *Korespondence Katolické moderny. Dopisy Jindřicha Šimona Baara a Karla Dostála-Lutinova z let 1896–1917*, Olomouc 2011.

FILIP, Aleš – MUSIL, Roman (edd.), *Zajatci hvězd a snů. Katolická moderna a její časopis Nový život (1896-1907)*, Brno 2000.

FORST, Vladimír, *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce I A-G*, Praha: Nakladatelství Academia 1985.

KUNC, Jaroslav, *Slovník soudobých českých spisovatelů. Krásné písemnictví v letech 1918-1945, Díl I A-M*, Praha: Orbis 1945.

MAREK, Pavel, *Český katolicismus 1890-1914. Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*, Olomouc–Rosice 2003.

MAREK, Pavel – SOLDÁN, Ladislav (edd.), *Apologetové nebo kacíři? Studie a materiály k dějinám české Katolické moderny*, K 100. výročí sjezdu Katolické moderny na Velehradě 1899, Rosice u Brna: Gloria 1999.

SOLDÁN, Ladislav – MAREK, Pavel (edd.), *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí. Nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*, Třebíč 1998.

PUTNA, Martin C., *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2017.

ŠMÍD, Marek, *Masaryk a česká Katolická moderna*, Brno 2007.

ŠMÍD, Marek, *Vztah Tomáše Garrigua Masaryka a české Katolické moderny na přelomu 19. a 20. století*, rigorózní práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2005.

WEISBAUER, Martin, *Reflexe moderní společnosti v díle protagonistů české Katolické moderny*, diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2016.

WINTER, Eduard, *Tisíc let duchovního zápasu*, Praha 1940.